

יד
מהרי"ע

שערי יצחק

השיעור השבועי

מפי מרן הגאון
הרב יצחק רצאבי שליט"א
פוסק עדת תימן

נמסר במוצש"ק
צו – דרשת שבת הגדול
ניסן ה'תש"פ ב'של"א
בבית מרן שליט"א
בני ברק

לק"י

נושאי השיעור:

פירוש נאה על ההבדלים בין הבן החכם לבן הרשע.
בירור דברי המפרשים שהביא הפלא יועץ, כי אותו חסיד שלא השיב שלום להגמון באמצע תפילתו, כמובא במסכת ברכות דף ל"ב, נפטר לבית עולמו, כי הוא לא שמר על עצמו. ונשמרתם מאד לנפשותיכם, אין להשתמש בסגנון הלקוח מן הישמעאלים, שמשמעותו היא "הכל כתוב". שכן הוא מונע מאנשים את הזהירות הנדרשת ומתחייבת, להישמר מפגעים רעים. דברי מוסר והתעוררות לרגל התפשטות מגיפת הקורונה, ושלוש סיבות על התפשטותה יותר במקומות חרדיים דוקא.

דברי מהרי"ץ בשם חכמי יון היהודים, על משמעות השנה הנקבעת עפ"י היום שחל בו ר"ח שבט, ולפי זה מוכח כבר כי שנתנו זו מועדת במיוחד למגיפות, אבל אין הכרח לא לקשר זאת לביאת המשיח, כמו שחושבים רבים. הערה על קביעת שנת ה'תש"פ כשנת ביאת המשיח.

שאלות הלכתיות שנתעוררו בקשר למצב המגיפה רח"ל.

מותר למכור חמץ גמור בשנתנו זאת, ואין צריך התרת נדרים. בקמת, ההיתר הוא מוחלט. איך לנהוג לדידן לגבי חומרות חוזר ונייעור. קריאת שנים מקרא ואחד תרגום. סיום מסכת לבכורות המתענים.

שאלה על מי שלא נוהגים בתענית זו, והערה על מה שכתוב בערי"ש.

בירור הלכתי מקיף בעניין צירוף עשרה לתפילה ולזימון דרך מרפסות וחלונות. משא ומתן בדעת כמה רבנים מורי הוראה שליט"א, והכרעה למעשה.

אין ראוי להניח בטנים בתוך החרוסת, אעפ"י שהיא מוטעמת יותר בכך.

התעוררות לזהירות בגניזת ספרי הקודש בכבודם הראוי להם.

בשורה טובה על הוצאת הקובץ התורני "דברי חפץ" חלק י"ד.

כל הזכויות שמורות

יוצ"ל ע"י מוסדות יד מהרי"ץ בני ברק

טלפקס: 03-5358404. נייד: 050-4140741

דוא"ל: yad@maharitz.co.il

להאזנה לשיעור דרך הטלפון:

קול יהודי תימן – 072-33-23-642

שלוחה 6

מספר השיעור בדיסקים ובקו "קול יהודי תימן" – 538

קול הלשון – 03-6171031

ניתן להקדיש כל שיעור להצלחה ולרפואה, או לעילוי נשמת.
השם יוזכר בל"ג בתחילת השיעור מפי מרן הגאון שליט"א,
וכן באמירת "מי שבירך" בסוף השיעור.
פרטים בטלפון: 050-4140741. נא לתאם זאת לפני השיעור.
והתורמים והמסייעים להפצת התורה ולזיכוי הרבים, ימלא המקום ב"ה
כל משאלות ליבם לטובה. אכ"ר.

בשם רחמן.

השיעור מוקדש להצלחת כל ידידנו. משפחת פעולת צדיק, משפחת יד מהרי"ץ, ובראשם המנהלים המסורים ידידנו הרב ניר טיידי הי"ו, והרב שילה יגאלי הי"ו, ור' אתי דהרי יצ"ו. כל אלו פעלו והשתדלו מאד כי גם במצב הימים הקשים האלו, לזכות את הרבים בשיעור. נדרשו מאמצים מיוחדים בכדי לקיים את השיעור כסדרו אצלי מתוך הבית. הן את השיעור הזה, והן את השיעור הקודם. הרי כעת אין יוצא ואין בא מעירנו בני ברק ת"ו. ישנה שמירה מיוחדת. ובכל זאת, הם הפעילו דרכים מיוחדות כדי שבכל זאת נמשיך לזכות את הרבים הצמאים לדבר ה'. כל אחינו אנשי גאולתנו, מכל קהילות קודש תימן. וכן אחרים משאר קהילות, הנלוים ומצטרפים אלינו. המנהלים שאמרנו מקודם, הן מנהל פעולת צדיק, והן מנהל יד מהרי"ץ, כאמור, השתדלו לקיים את השיעור כמתכונתו, למרות כל הקשיים. ובל"נ, כנראה גם בחול המועד. וכן בני דוד יצ"ו, שהשתתף גם הוא בעזרה.

כמו כן השיעור מוקדש לרפואת כל החולים שנפגעו במגיפה, השם ישמרם ויחיים, וישלח להם רפואה שלימה. כמו שנאמר, **יִשְׁלַח דְבָרוֹ וַיִּרְפְּאֵם וַיְמַלֵּט מִשְׁחִיתוֹתָם וְתַהֲלִים קִיּוֹ, אֲכִי"ר.**

פירוש נאה על ההבדלים בין הבן החכם לבן הרשע. כתוב בהגדה, **כנגד ארבעה בניו דיברה תורה. אחד חכם, ואחד רשע, ואחד תם, ואחד שאינו יודע לשאל.** נשאלת השאלה, לכאורה, כנגד הבן הרשע צריך להיות הבן הצדיק. דהיינו, במקום לומר אחד חכם, ואחד רשע, היינו צ"ל אחד צדיק ואחד רשע.

וכי הרשע לא יכול להיות חכם? הרי מפורש בירמיהו וד, **כב), חֲכָמִים הָמָּה לְהָרַע, וְלֹהִיטִיב לֹא יִדְעוּ.** ישנם כאלו המנצלים את חכמתם לעשות פשע ורשע. משכך תמוה, מדוע הצדיק מוגדר דוקא בתורת חכם, ואילו הרשע נחשב כהפכו של חכם?

בעבר דיברנו על כך, ואמרנו כי החכם רומז ליעקב אבינו, עפ"י פירוש נפלא שאומר בעל מדרש תלפיות, והביאוהו בהרבה ספרים נוספים, כי כאשר יעקב אבינו הביא את

המטעמים ליצחק אבינו ע"ה, וכל המעשה כידוע, אחרי כן יצחק אמר לעשיו [בראשית כ"ז ל"ה], **כָּא אָחִיךָ בְּמִרְמָה, וַיִּקַּח בְּרִכְתָּךְ.** על תיבת בְּמִרְמָה, תרגם אונקלוס, **בחכמה.** מה היא החכמה הטמונה במעשיו של יעקב?

התשובה היא, כי אכן יש כאן חכמה גדולה. וכי אי אפשר שיצחק יאכל את המטעמים שעשיו הביא? אפילו אם עכשיו הוא שבע, עדיין הוא יכול לאכול את המטעמים יותר מאוחר. או אולי אחרי שהאוכל יתעכל. מדוע הוא לא אוכל אפילו חלק קטן?

אלא מאי? יעקב הביא ליצחק אפיקומן... **כָּא אָחִיךָ בְּמִרְמָה,** בגימטריא אפיקומן. אחרי שני גדיי עזים שהוא הביא לו, שהם מקבילים לקרבן פסח ולקרבן חגיגה, וכן את הלחם שהיה מצות, ויין לארבעה כוסות וכו', הוא הביא לו בסופו של דבר גם אפיקומן. ממש היה שם ליל הסדר שלם. והרחבתי בס"ד על כך בנפלאות מתורתך שם בפר' תולדות, בראיות וברמזים. וכיון שהוא הביא לו אפיקומן, אסור לאכול ולשתות אחריו. אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן.

זהו שרומזים בהגדה על הבן החכם, שהוא יעקב. ולעומתו, עשיו הוא הרשע. **כפר בעיקר, והוציא את עצמו מן הכלל.**

שם שמים היה שגור על פיו של יעקב אבינו, כמו שכתוב [בראשית כז כו], **כִּי הִקְרָה יְיָ אֶלְהֵיךָ לְפָנָי. מִשָּׂא"כ אֲצֵל עֲשׂוֹ הַרְשָׁע.** לא רק הבן החכם מזכיר 'אשר ציוה י"י אלהינו אתכם'.

תירוץ זה הוא מחוכם. מלבדו ישנן תשובות נוספות על השאלה הזאת, כי לא מוכרחים בכלל לומר שההגדה מדברת דוקא על בן צדיק. יכול להיות שמדובר על בינוני. וכי הבן התם והשאינו יודע לשאל הם רשעים? לכן לא רצו להגדיר את החכם בתורת צדיק, אלא תפסו את הנקודה העיקרית שבו, את ההבדל

שערי יצחק – השיעור השבועי

וכתיב וְנִשְׁמְרָתֶם מְאֹד לְנַפְשֵׁיכֶם. כשנתתי לך שלום, למה לא החזרת לי שלום? אם הייתי חותך ראשך בסייף, מי היה תובע את דמך מידי?

אמר לו, המתן לי עד שאפייסך בדברים. אמר לו, אילו היית עומד לפני מלך בשר ודם ובא חברך ונתן לך שלום, היית מחזיר לו? אמר לו, לא. ואם היית מחזיר לו, מה היו עושים לך? אמר לו, היו חותכים את ראשי בסייף. אמר לו, והלא דברים קל וחומר. ומה אתה שהיית עומד לפני מלך בשר ודם, שהיום כאן ומחר בקבר, כך. אני שהייתי עומד לפני מלך מלכי המלכים (הקדוש) ברוך הוא שהוא חי וקיים לעד ולעולמי עולמים, על אחת כמה וכמה.

וכי אני יכול להפסיק באמצע התפילה כדי לענות לך? הן זהו זלזול בכבוד מלך מלכי המלכים, שאתה ההגמון בעצמך אמרת בפיו, שהיו חותכים את ראשך בסייף אילו היית מפסיק אפילו למלך בשר ודם.

מסיימת הגמרא ואומרת, מיד נתפייס אותו הגמון, ונפטר אותו חסיד לביתו לשלום.

המעשה הזה ידוע ומפורסם, אבל כתוב בספר פלא יועץ [ערך שמירה וערך רפואה] חידוש גדול על כך. ישנם שם דברים יורדים חדרי בטן. כדאי ללמוד אותם, לחזור עליהם ולשנן אותם, כי הם נוגעים בפרט לימים שלנו.

אנחנו נביא כעת רק חלק מדברי הפלא יועץ, שכתב בזה"ל, כתיב [דברים ד' ט"ז], 'ונשמרתם מאד לנפשותיכם'. וכתיב (שם) 'רק השמר לך ושמור נפשך מאד'. הביטה וראה שבשום מצוה לא נאמר מאד כמו במצוה זו שחייב אדם לשמר נפשו מסכנה ומחשש סכנה. במצוות אחרות התורה לא מדגישה ואומרת, מאד. תראו כמה צריך להיזהר.

המיוחד בין הבנים. מה שבולט בבן הצדיק, הוא החכמה, ומאידיך באחיו בולטת הרשעות. באח השלישי בולטת התמות, ובאח הרביעי בולטת העובדא שהוא אינו יודע לשאל.

זאת אני אומר בתורת פתיחה, ובעז"ה נחזור לכך בהמשך.

שאלה מהקהל: אולי אפשר לומר עפ"י המאמר איזהו חכם, הכובש את יצרו. לכן החכם הוא צדיק?

תשובת מרן שליט"א: נפלא. אמנם במסכת אבות רפ"ד כתוב איזהו חכם הלמד מכל אדם, איזהו גיבור הכובש את יצרו. ובתמיד דף ל"ב ע"א איזהו חכם, הרואה את הנולד. ויש עוד מאמרים כאלה. אבל הרמב"ם כתב כך בפ"ד מדעות הל"י, אדם שהוא חכם וכובש את יצרו ולא ימשך אחר תאוותו, ולא יאכל מכל הנזכרים וכו'. וע"ע מדרש שמואל רפ"ד דאבות.

בירור דברי המפרשים שהביא הפלא יועץ, כי אותו חסיד שלא השיב שלום להגמון באמצע תפילתו, כמובא במסכת ברכות דף ל"ב, נפטר לבית עולמו, כי הוא לא שמר על עצמו.

עתה נדבר בעז"ה בעניינים הנוגעים לעניינינו דיומא. מבחינה השקפתית, ומבחינת אמונה, כל מה שעובר עלינו. אחרי כן נדבר על ההלכות הנוגעות למעשה, בימים שלפני פסח, וכן בהוראות כלליות הנוגעות לדיני חמץ ומצה.

נקדים את דברי הגמרא המפורסמת [מסכת ברכות דף ל"ד ע"ב] בזה"ל, תנו רבנן, מעשה בחסיד אחד שהיה מתפלל בדרך, בא הגמון אחד ונתן לו שלום ולא החזיר לו שלום. ההגמון קידם את אותו החסיד בשלום, והחסיד לא ענה לו. המתין לו עד שסיים תפלתו. לאחר שסיים תפלתו אמר לו, ריקא, והלא כתוב בתורתכם [דברים ד'], רק השמר לך ושמור נפשך מאד.

עד שאפייסך בדברים, ופייסו בדברים. ואמר שם, ונפטר אותו חסיד לביתו. סיום המעשה הוא, שהחסיד נפטר לביתו לשלום. אנחנו היינו מבינים בפשיטות כי הוא ניצל וחזר לביתו. אמנם, יש בזה פירוש אחר. וכך הוא ממשיך ואומר, ופירשו המפרשים, שנפטר לבית עולמו. מדהים. נפטר, מלשון מת. אותו החסיד נאסף לבית עולמו.

והסיבה לכך היא, על שעל כל פנים עבר על מה שכתוב בתורה, ונשמרתם. כיצד אתה מעז להכניס את עצמך לסכנה? הרי ההגמון נתן לך שלום? מדוע אתה מכניס את עצמך לסכנה ולא עונה לו? הרי כלפי ההגמון, אין מי יאמר לו מה תעשה, ואין מי יאמר לו מה תפעל. ההגמון אמר לו את זה, כמפורש שם בגמרא, אם הייתי חותך ראשך בסייף, מי היה תובע את דמך מיד? הוא שליט. אי אפשר להתנגד אליו.

מסביר הפלא יועץ ואומר, על כל פנים עבר על מה שכתוב בתורה, ונשמרתם. דשמא לא היה מדבר עמו, והיה חותך את ראשו. דהיינו, אפילו שבפועל ההגמון המתין, חיכה בסבלנות, הדבר לא היה מובטח. מי אמר שתצליח לנהל עם ההגמון משא ומתן? האם ברור לך שתצליח להסביר לו את כל ההסבר היפה שלך? מי מבטיח לך שהוא בכלל ידבר עמך? אלא מה, הוא סמך על הנס.

נמצא שמי שמכניס עצמו במקום סכנה וסומך על הנס, שתים רעות עשה לעצמו – אפילו אם הוא ניצל. אחת, שענוש יענוש על עברו על ונשמרתם. ועוד, שמנכין לו מזכיותיו. והרי זה כמחליף מרגלית ואבן טובה, על שוה פרוטה. הפסד עצום. הנה כי כן ראוי לאדם לשמור נפשו מאד מכל חשש סכנה, ולא ילך בדרכים ולא יכנס בימים ונהרות אם לא על צד הכרח גדול, לא על בצע כסף כל דהוא. וכל אשר יבז כסף לשמירת נפשו ושלא ליכנס למקום סכנה, להוצאת מצוה רבה תיחשב.

ממילא הוא מוסיף ואומר, הטעם הוא, כי יפה שעה אחת של תורה ומעשים טובים בעולם הזה, מכל חיי העולם הבא (אבות ד, יז). ואמרו רבותינו זכרונם לברכה (שבת לב א), לעולם אל יכנס אדם במקום סכנה, שמא אין עושים לו נס. ואם עושים לו נס, מנכין לו מזכיותיו.

ובזוהר הקדוש אמרו על הפסוק (משלי כב ג), ערום רָאָה רָעָה וְנִסְתָּר, וּפְתִיִם עָבְרוּ וְנִעְנְשׂוּ. שרצונו לומר, שעל שעברו זאת בלבד שלא נסתרו, אפלו אין בידם עוון אחר, על זה נענשו. שעובר על מה שכתוב בתורה, ונשמרתם מאד לנפשתיכם'. זהו מאמר בזוהר הקדוש פרשת נח, ובעז"ה אנחנו נראה אותו אח"כ במקורו בפנים.

הזוה"ק מדבר על הפסוק במשלי דלעיל, ערום רָאָה רָעָה וְנִסְתָּר. ומסביר באחד מן הפירושים, כי מדובר על אדם חכם, שמכיר ורואה בעת סכנה, ומסתתר. כמו שנאמר וישעיהו כו, תְּכִי כְמַעֲטֵי רִגְעַי עַד יַעֲבֹר זַעַם. אבל לגבי הפתיים אומר הזוה"ק, שהם עברו, שלא נזהרו. זו לבד היתה העבירה שלהם. משמע כי אפילו שהם צדיקים וחכמים גדולים, בכל זאת, הם נענשו. ומדוע? כי הם לקחו סיכון על עצמם. על זה לבד הם קיבלו את ענשם.

ממש הפלא ופלא. מפליא עוד שהפסוק מגדיר את אותם אנשים שלא חטאו אלא רק הסתכנו, בשם 'פתיים'.

אגב, צריכים לשים לב ולדייק את לשון הפסוק, שמדבר על החכם בלשון יחיד, אך על הפתיים בלשון רבים. מסתבר איפוא כי אין הרבה חכמים. הם יחידים. לעומת זאת, פתיים יש לרוב...

אומר עוד הפלא יועץ, וראיתי במפרשים, דמייתי בש"ס (ברכות לב, ב) באותו חסיד שהיה עומד בתפילה ופגע בו אותו הגמון ונתן לו שלום ולא החזיר לו וכי, ואמר לו המתן לי

כתיב [ירמיהו ט"ז י"ט]. אין להגיד כך, כי זו לא אמונה.

לפני שנמשיך, צריכים להעיר על דבר מה. מה שקראתי מקודם, הוא כפי שכתוב בדפוס שלפני. ישנם דפוסים אחרים שבמקום הברברים הטפשים, כתוב בהם, הישמעאלים הטפשים. כנראה שהגירסא האחרונה היא הנכונה. מסתבר כי כיון שספר פלא יועץ נדפס במקומות שבשליטת הערבים, פחדו לכתוב את הלשון המקורית, פן לא יתנו להם להפיץ את הספר.

הפלא יועץ כתב זאת גם במקום אחר (שם ערך רופא, שם הוא כתב בזה"ל, הן רבים עתה עם הארץ, בפרט בערי הברברים, יש רופאי אליל שלוקחים מלאכת הרפואה לאמנות להתפרנס, והם לא ראו מאורות ולא למדו חכמת הרפואה מימיהם. גם שם, ישנם דפוסים אחרים שכתוב בהם, בערי ישמעאל. שני המקומות האלו שונו מיוחד הממשלה, והם כמו "תיקון" הצנזורה.

נחזור לעניין, הרב פלא יועץ אומר על האנשים האומרים כך, כי הם טפשים. בעל פלא יועץ משתמש לשם כך בלשונות הפסוקים, כי לשונו מליצית בדרך כלל, אף כי לא מסתבר שהישמעאלים היו מצטטים אותם. אך יתכן עוד כי גם היהודים שלמדו מהם, היו משתמשים בפסוקים האלו בכדי להצדיק את עצמם כביכול. סומכים על הפסוקים האלו כהבנתם, ואינם יודעים לכוון ולדייק על מה מדברים הפסוקים הללו.

כנגד כל זה אומר הפלא יועץ, אך שקר נחלו. טעות גמורה. כי הוא ציוה ונשמרתם. וכתוב לך עמי בא בחדריך. הרי מאידך הקב"ה עצמו ציוה אותנו להישמר. אולם כמובן צריכים לבאר זאת. הרי ברור וידוע כי מה שהקב"ה גוזר, אין מידו מציל?

אחרי כן הוא עובר לעניין המגיפה. וזה לשונו, כשיש דבר בעיר חס ושלוש, יקיים דברי חכמינו זכרונם לברכה שאמרו [ב"ק ס' ב'] כנס רגליך. או יברח לו, והיתה לו נפשו לשלל. דכתיב [ישעיהו כ"ז], תְּבִי כְּמַעַט רָגַע עַד יַעֲבֹר זַעַם.

כל זאת הנני אומר כלפי אותם שאינם נזהרים. מזלזלים ומקילים ראש בהוראות הרופאים. אומרים לעצמם, וכי מה יועילו כל ההרחקות?

יפה אמר חכם אחד בזמננו, בדרך צחות, שאין צריכים לשמוע למשרד הבריאות. אבל אין זאת אלא בגלל שהם מקילים. אדרבה, יש להחמיר עוד יותר מהם. אם הם אומרים להתרחק ד' אמות, תתרחק חמש אמות. וכהנה וכהנה.

דיברנו [בשיעור מוצש"ק ויקהל ופקודין] על כך, והבאנו דוגמא מהוראות משרד התחבורה. אם חכמינו ז"ל היו קובעים הוראות תחבורה, הם היו הרבה יותר חמורים ממה שמשרדי הממשלה הרשמיים קבעו. הם היו כוללים חומרות, גדרים וסייגים, שמא ואולי, וכו' וכו'. לכן פשיטא כי מי שלא עושה לפחות את מה שקבעו המומחים, אזי הוא עובר ח"ו על זנשמרתם מאד לנפשותיכם. וע"ע לקמן בשיעור מוצש"ק שמיני שעדיף לא להזכיר את 'משרד' הבריאות, רק הוראות הבריאות.

אמנם, בסוגיא הזו מתעוררת שאלה כללית באמונה, עליה עומד מהר"א פאפו. אולי אדם יאמר, מה לי בהדי כבשי דרחמנא? מה שנגזר עלינו בשמים, נגזר. אם נגזר עליו למות, כך יהיה. אם נגזר שיהיה חולה, יהיה חולה. מה יעזרו כל השמירות שיעשה על עצמו?

לכן תשמעו כיצד מהר"א פאפו בעל פלא יועץ עונה על כך תשובה נחרצת בזה"ל, אל יאמר אדם כדעת הברברים הטפשים, שאומרים [תהלים קכ"ז] 'אם ה' לא ישמר עיר שוא שקד שומר', 'זאין נסתר מחמתו', 'זאין מידו מציל'

רבה, זכות טובה שהוא עתיד לחיות בזכותה. אפילו אם לא יהיה לו רופא ויעשה דברים נגדיים לחליו, לא ימות, אלא חיה יחיה. יהיה מה שיהיה. אפילו אם הוא ידבק עשר פעמים מהקורונה, היא לא תזיק לו. הזכות שלו תצילנו בכל מקרה.

יש שנגזרה עליו מיתה רחמנא ליצלן, אם ישמור את עצמו בכל שמירות שבועולם, שוא שקד שומר, והרופאים לא יועילו ולא יצילו. כמה שישמור את עצמו. גם אם הוא ינקוט הרחקות וזהירויות. אפילו אם ילך לכל הרופאים שבועולם, לא יעזרו ולא יושיעו.

בהקשר לזה שמעתי על אחד מהנסיכים בערב הסעודית. מיליונר אדיר. היתה לו המחלה, והוא פנה לארה"ב, ושם הוא שילם לרופאים הון תועפות שיצילו אותו וירפאוהו. טובי הרופאים. שיעשו לו ניתוחים, כל מה שצריך, העיקר שיחזור לאיתנו. שילם להם סכומי עתק. בסופו של דבר, הניתוח הצליח והוא התרפא. הודות למאמצים האדירים שהוא השקיע ולכסף שהוא פיזר על ימין ועל שמאל, הוא החלים.

והנה, הוא רק יוצא מבית החולים, פגע בו רכב, ונדרס למות... 'אין מידו מציל'.

כאמור, שני הדברים האלו הם שני קצוות. ישנו מצב שהזכות תגין בכל מצב, אפילו אם האדם לא יזהר ולא יישמר, ולא ילך בכלל לרופא. וישנו מצב שהרפואה לא יכולה לעזור שום דבר. מאידך, ישנו מצב ביניים, וכל אדם צריך לחשוב את עצמו שהוא במצב הזה. אדם מן השורה לא יכול לחשוב שהוא צדיק גמור ושיש לו זכיות שיגינו וישמרו עליו.

נמשיך בדברי הפלא יועץ, אבל יש שמחמת עונותיו, מניחין אותו תחת הטבע. מי יאמר זיכיתי לבי? אם ישמר ויתנהג ברפואות על פי הטבע, חיה יחיה. ואם לאו, ימות. ועל כגון זה נאמר [משלי י"ג כ"ג], וַיֵּשׁ נִסְפָּה בְּלֹא מִשְׁפָּט.

על כך הוא עונה ביסודות חשובים באמונה, שצריכים לבאר אותם כראוי, שיהיו חרוטים בלבנו. וזה לשונו, התירוץ לזה כתבתי לעיל בערך רפואה, עין שם, דשלשה מיני גזירות יש, ואנחנו לא נדע ועלינו לעשות מה שמוטל עלינו, והשם, הטוב בעיניו הוא יעשה.

נראה את מה שכתב הפלא יועץ בערך רפואה, שהוא ציין לשם. וזה לשונו, אמרו רבותינו זכרונם לברכה [שמות כא יט] 'זרפא ירפא'. מכאן שניתנה תורה רשות לרופא לרפאות [ברכות ס א']. ועוד אמרו על הפסוק [דברים כ"ח נ"ט], 'זחליים רעים ונאמנים', שהם נאמנים בשליחותן [רש"י שם], שבשעה ששולחין אותן, גוזרים עליהם שלא יצאו ביום פלוני, ביד פלוני, על ידי סם פלוני [ילקוט שמעוני יתרו רמז רפט]. ועוד אמרו רבותינו זכרונם לברכה [סנהדרין יז ב], 'שלא ידור אדם במקום שאין רופא'.

והנה, מצאה החקירה מקום לנות, מאחר שהשם ממית ומחיה, מה יתן ומה יוסיף הרופא? הלוא אם נגזר עליו שימות, אם יעמדו כל רופאים שבועולם לא יוכלו להציל ממות נפשו? ועל זה אמרו, טעות הרופא, רצון הבורא. זהו משפט מפורסם. "אמרי אינשי". אם הרופא טעה, כגון שלא הבחין נכון את המחלה, זהו רצון הבורא. ואין מידו מציל.

ואם נגזר עליו שיחיה, בלי רופא, הקדוש ברוך הוא מגלגל גלגולים ומביא לו רפואתו, כי הרבה אופנים למקום, והרבה עמו פדות, והוא ישלח דברו וירפאם?

אבל התשובה לזה, ולהרבה חקירות כאלה, הוא ששלושה מיני גזרות יש. אנחנו צריכים לדעת את היסוד. השאלה היא נכונה, אבל צריך להעמיד הדברים במקומם.

אם הוא גוברא דאית לה זכות תולה, ואלימא זכותיה, ובריא מזליה. דהיינו, אם יש לו מצוה

שערי יצחק – השיעור השבועי

היא נכונה לאורך כל הדרך, והם לא מחלקים. משא"כ אצלנו, כמו שהאריך הפלא יועץ.

ראיתי לחכם אחד [בספר דיבור ומחשבה, פרק י"ז, מדף 206] בזמנינו, שאומר דבר מעניין. כתוב בהגדה, כנגד ארבעה בנים דיברה תורה. הרי ההגדה מדברת על הבן החכם ועל הרשע, וכן על התם ושאינו יודע לשאל. בירושלמי [פ' ערבי פסחים] כתוב במקום תם, טפש. אומר על כך אותו החכם, כי הרמב"ם מביא בספרו בחלק השני שיטות שונות, משל הישמעאלים ומשל היונים. היונים הם הפילסופים הקדמונים, הלא הם אפלטון, אריסטו ודומיהם. דברי אפלטון הם אפיקורוסות גמורה. גם מה שאריסטו אמר הם דברים שלא עפ"י דרך התורה. ובנוסף, מביא הרמב"ם גם שיטות שונות של המוסלמים, אלו שהיו אחרי תקופת ייסוד האסלאם. שיטה אחת היא "אשעריה", והשנייה המאוחרת יותר היא "מועתזילה". אלו שתי כתות. כת אשערייה, הם שחידשו את המושג ההוא, אלוכל מכתוב. הרמב"ן בפירושו לספר איוב, דן בדברי הרמב"ם, ואכמ"ל.

על כך אומר אותו החכם, כי בעם ישראל שבתקופת היונים, היו אנשים רשעים, ולהבדיל גם צדיקים. בתקופה זו החל להתפשט עניין הפילסופיה, לעומת דרך התורה. ובנוסף היתה גם כן את דת הערבים.

היהודים הצדיקים, זו שיטת החכם המובאת תחילה בהגדה. אחרי כן יש את הבן הרשע, הרומז אל היונים. היונים כידוע אינם טפשים, אלא רק רשעים. אחרי כן מובא הבן השלישי, תם – טפש. הוא רומז אל הערבים, ששיטתם מטופשת. אומרים אלוכל מכתוב. הכל כתוב.

לא לחנם הפלא יועץ מכנה אותם פה, הישמעאלים הטפשים. גם הרמב"ם בהלכות תשובה [פרק ח הלכה ו] מכנה אותם טפשים. וזה לשונו, כמו שמדמין אלו הערביים הטפשים האיילים, השטופים בזמה.

הנה כי כן, כל אדם למיחש בעי, וצריך לעסוק ברפואות כשצריך. שאם לא יעשה כן, ויהיה נספה בלא משפט, הרי זה מתחייב בנפשו. יאשימו אותו. יבואו אליו בתביעה, הרי יכולת להתרפא? וכדאי הוא להתחייב בנפשו, כיון שעובר על מה שכתוב בתורה, ונשמרתם מאד לנפשותיכם. והאיש שאינו נשמר ואינו מתנהג על פי הטבע לבקש רפואה לחלו בהיות לאל ידו, מלבד שענוש יענוש על עברו על מה שכתוב בתורה, עוד בה שנמצא שסומך על הנס, ואם עושים לו נס מנכין לו מזכיותיו.

יש בפלא יועץ עוד אריכות, וכמו שאמרתי מקודם, טוב וראוי לראות את הדברים במקורם.

ונשמרתם מאד לנפשותיכם, אין להשתמש בסגנון הלקוח מן הישמעאלים, שמשמעותו היא "הכל כתוב". שכן הוא מונע מאנשים את הזהירות הנדרשת ומתחייבת, להישמר מפגעים רעים.

לגבי מה שאומר הפלא יועץ על ערי ישמעאל, חושבני כי צריכים להעיר על דבר מה. אני שומע איזה משפט מהמון העם, ובפרט מאנשי הדור שעבר, או לחילופין, מאנשים ששמעו זאת מבני הדור שעבר. הם רגילים לומר בלשון ערבית, אַלְכָּל מִפְתּוּב. ופירושו הוא, הכל כבר כתוב. כלומר, הכל נגזר בשמים.

נדמה לי כי לזה בדיוק מתכוון הרב פלא יועץ, שאומר אל יאמר אדם כדעת הישמעאלים הטפשים. לצערנו, מן אותם הישמעאלים הטפשים, שמתכוונים לומר כי הכל כתוב ונגזר מלמעלה, גם היהודים למדו מהם. ואין כוונתי דוקא על יהודי תימן, כי ראיתי שאצל הרבה מארצות המזרח המשפט הזה נפוץ ושגור על לשונם. המלה היא בערבית. קיבלוה מהם, ולא הרגישו כי המשפט אינו בדיוק לפי דרך התורה.

זו היא שיטת הערבים. ואעפ"י שהשיטה נכונה גם אצלנו בחלקה, מכל מקום אצל הערבים

תורתנו הקדושה. הארבע של אומות העולם הן שתיים של פילסופי יון, ושתיים של האיסלאם.

שיטת אפיקורוס: אין שום השגחה, הכל מקרה. שיטת אריסטו: השגחה גלובאלית בלבד ביקום כולו ובמינים, אך לא במקרים של האישים הפרטיים. שיטת "האשעריה": אין שום מקרה. הכל גזירה, ואין בחירה לאדם. שיטת "המועתזילה": יש השגחה בכל, כולל הפרטים. יש בחירה לאדם. כל מה שקורה במציאות קורה לפי חכמת האלהים, לא לפי הצדק.

הרמב"ם מגלה כי שתי שיטות היוונים, רווחו בין רשעי ישראל בזמן בית ראשון, וכי לשתי שיטות האיסלם מעולם לא היתה אחיזה בתוך עם ישראל.

ובהערה שם כתוב כך, מדוע המחשבות היווניות היו מיוצגות בתוך עם ישראל, ואילו המחשבות המוסלמיות לא נקלטו בו?

ובכן, השיטה היוונית היא שיטת הרשע, ואילו השיטות המוסלמיות הן השיטות של התם, הטיפש, ושל מי שאינו יודע לשאול.

האשעריה הסוברים כי הכל נגזר בשמים, הכל "מכתוב", הם כמי שאינו יודע לשאול. המועתזילה הסוברים כי האלהים מביא צרות על האדם כדי לתת לו אח"כ שכר תמורתם, הם כמו התם הטיפש. היוונים המכחישים את השגחת ה', הם כמו הרשע. והיהודים שיודעים שיש השגחה ויש בחירה, הם החכם.

מתוך ארבעת הבנים של ההגדה, שנים הם חכמים: החכם והרשע. ושנים טיפשים, התם ושאינו יודע לשאול. היהודים והיוונים חכמים, המוסלמים טיפשים. היהודי חכם, לכן הוא יכול להיות או חכם או רשע. הוא אינו יכול להיות תם או שאינו יודע לשאול.

נמצאנו למדים כי ישנן כמה שיטות. האפיקורוסים למיניהם, וראש להם הוא אפלטון, החושב כי הכל בעולם הוא דרך מקרה. יש גם את אריסטו שאומר כי הקב"ה אינו משגיח על דברים פרטיים. בנוסף יש את שיטת ה"מועתזילה", כי אין צדק בעולם. לפי שיטתם האוילית, ישנה השגחה, וישנה גם בחירה, אבל הכל נגזר בשמים, והכל כתוב. אין אפשרות לשינוי. אלכול מכתוב. כת זו רמוזה בבן הרביעי, שאינו יודע לשאול.

כל השיטות האלו היו בזמנם, וכיון שהיהודים היו חכמים, השיטות לא נכנסו באזנם. אבל אעפ"י כן, אצל המון העם, וגם אצל הנשים, היו יכולים לומר כך, לכן הוצרך בעל ההגדה לאפוקי מהם.

ראיתי כי גם אצל התוניסאים הדבר כן. בספר נפש חיה שחיבר הרב רפאל כדיר צבאן, כתב [פרשת תצוה, דף ק"ל, ד"ה ובאזכרת] לשבח את נו"ב שהיתה מקבלת יסורים באהבה. והיתה אומרת משפט אחד בערבית, שהוא היה שגור בפיה. מכתוב, וְלֹא דְנוּב. דהיינו, נגזר משמים, או מן העוונות יעו"ש. מבואר שם כי לכן היא היתה מקבלת את יסוריה הקשים בשמחה.

יתכן כי החלק הסופי "מכפר" קצת. דהיינו התוספת "ולא דנוב" משנה ומתקן קצת את המשמעות. המלה דנוב בערבית, פירושה חטאים, עבירות. אם לא נגזר, אז זה בגלל החטאים. אבל בסה"כ ההסתכלות שלהם היא כי הכל נגזר מן השמים, ואין לנו מה לעשות יותר.

עפ"י ההבנה שלהם, הכל בכל מכל כל, מן השמים. אין לאדם בחירה. אין משמעות אל מה שהאדם עושה.

נקרא את הדברים כפי מתוך מה שכתב החכם. ההוא, קיימות חמש שיטות בנושא ההשגחה. ארבע של אומות העולם, והחמישית של

שערי יצחק – השיעור השבועי

על ידי לימוד מוסר, אפשר לשנות הכל. ואפילו אם נגזר עליו שיהיה חולה ח"ו, על ידי קיום המצוות ותיקון העבירות, הוא יכול לשנות. שייך לבטל את רוע הגזירה. וע"ע בשלחן ערוך המקוצר הל' מעונן ומנחש סי' קמ"ח סעיף ד'.

בנוסף צריך לדעת, שאין לחשוב כי אדם לא צריך לעשות שום השתדלות למען מצבו. לפי דעה משובשת זו, הוא יכול ללכת למלחמה, או לכביש סואן, ולא יעניין אותו כלום. הוא אומר בטפשות, בלא"ה הכל כבר נגזר בשמים. זוהי שטותם של הערבים. כך הם חושבים. לכן לא מפחדים מכלום, כי אומרים שהכל הרי כבר כתוב. לשיטתם, כל מה שיעשה האדם, לא משנה.

התפיסה שלהם היא שטחית. ועכ"פ אין זו דרך התורה. האדם צריך לשמור על עצמו. ואדרבה, אם ייגרם לו נזק בגלל שהוא לא שמר על עצמו. אזי ח"ו הוא יצטרך לתת על כך דין וחשבון.

יש מעשה שרגילים לספר בקהילותנו דרך לגלוג על אמונת המוסלמים. אחד מהם הלך להתפלש במסגף, וכשנכנס שמה נפלה עליו אבן וקיבל ממנה מכה. אמר ברוב טפשותו, גת מנך יא אללה, ופנה וחזר לביתו מבלי להתפלש: איתמר. דהיינו שבאה ממך (מכה זו) ה', ש"מ כי רצונך שלא אתפלל. משא"כ אם היה קורה כך ליהודי, מבין הוא כי זה לכפר עוון ולעוררו, ובודאי היה נכנס ומתפלל, ולא עוד אלא ביתר כוונה.

*

לגבי מאמר הזוהר הקדוש, שהביא הרב פלא יועץ, הוא בפרשת נח ודף ס"ט ע"א. דבריו מוסבים על הפסוק במשלי וכב גו, עָרוּם רָאָה רָעָה וְנִסְתָּר, וּפְתִיּוֹם עֵבְרוּ וַיַּעֲנֶנּוּ. לקמן אנחנו נסביר בס"ד את דיוק הפסוק.

וז"ל הזוה"ק, רבי חייא פתת, 'ערום ראה רעה ונסתר', האי קרא אתאמר על נח דעאל

כמובן ד' הבנים שבהגדה הם יהודים, בגויים לא עסיקנן השתא, אלא שדבריו בזה הם דרך מליצה.

עוד שם [עמוד 208], הרמב"ם מוסר לנו כי באיסלם יש שתי שיטות לגבי הנהגת האלהים, ובשתיהן אין צדק. השיטה הנפוצה של האשערייה, גורסת כי הכל משמים ואין בחירה לאדם. בשיטה זאת אין בכלל משמעות למצוות. והיא ממש מתאימה לטיפשותם של המוסלמים. השיטה הפחות נפוצה של המועתזילה, גורסת גם היא כי אין צדק, אבל יש פיצוי. הצדיק הסובל יקבל פיצוי אח"כ על סבלו, או בעולם הזה או בעולם הבא. שיטה זו היא שיטת החכמה האלהית. אין בה צדק, אך יש בה איזונים וסדר וכו'. שתי השיטות האלה לא נקלטו מעולם בעם ישראל, בגלל טיפשותן.

ויעו"ש עוד באות ד' לגבי רעיון ההשגחה בנצרות, שהוא מעורפל, כמו שהם כל רעיונותיהם הנבובים.

אנחנו לא ניכנס כעת לכל נבכי המחלוקות שלהם, כי העיקר מה שרציתי לומר כעת, על המשפט "אלכול מכתוב", שצריך לדעת שהוא לקוח מאת הישמעאלים הטפשים. עם הדומה לחמור. מי שחושב כך, שידע כי אין זו דרך התורה. מדעה זו בא הרב פלא יועץ לאפוקי, להסביר גם מה היא דרך האמונה התמימה. אומרים זאת בערבית, והמקור הוא אכן מהם. מבלי מִשִּׁים לב, נכנס ליהודים אשר בקרבם ובסביבותם היו יושבים בעוה"ר בגלותנו. כי זו לא כפירה, ולא ממש טעות, רק בחלק.

האדם לא יסמוך לגמרי, ויאמר לעצמו כי מה שנגזר עליו בשמים, כך בודאי יהיה. יש לאדם בחירה. הוא יכול לשנות את מה שכתוב עליו, ואפילו אם נגזרה גזירה. כגון שעפ"י מזלו הוא יהיה עני, או כעסן, או כל מדה רעה אחרת, הוא יכול לשנות זאת אם ירצה. על ידי לימוד תורה,

אומרים בתחילת המלה, וא. הסיבה היא, כי כך זהו מורה על אחת משתי האפשרויות, או כאות שמחה, או כאות בהלה. כאן הביטוי וא, נועד בכדי להבהיל.

מסביר מה"ר שמעון לביא, בעל פירוש 'כתם פז' על הזוהר, כי אליבא דרבי יוסי, הכוונה היא שהעובר נענש מיד. וזה ממש מבהיל. תכף ומיד לאחר שהוא נדבק, הוא ניגף. זוהי מגיפה. כך אומרת הגמרא במסכת מועד קטן ודף כ"ח ע"א, רבי חנניא בן גמליאל אומר, זו היא מיתת מגפה, שנאמר [יחזקאל פרק כ"ד], בְּנֵי אָדָם, הַנְּנִי לִקְחַם מִמֶּךָ אֶת מַחְמַד עֵינֶיךָ בְּמַגֵּפָה. וְכַתִּיב, וְאָדָּבֶר אֶל הָעָם בְּבִקְרָה, וְתָמַת אֲשֶׁרְתִּי בְּעָרְב. למות בתוך יום אחד, זוהי מגיפה.

מגיפה, פירושה מיתה מהירה. חולי, ואפילו אם הוא קשה, ומתים ממנו בסוף, מכיון שהוא מתארך ולא מתים ממנו מיד, אינו נחשב מגיפה. מגיפה היא דבר מבהיל. לכן הפסוק רומז ואומר, וא-נענשו.

קל וחומר שעפ"י הפירוש השלישי בזוהר, הדבר מבהיל שבעתים. הרי מדובר על אדם צדיק, שעבר אך ורק על איסור ונשמרתם. על זה לבדו הוא נענש, ומת במגיפה.

עָבְרוּ וְנִעְנְשׂוּ. הוא"ו געי, כמש"ש בס"ד בבניה במקרא.

אולם עוד יותר מבהיל מזה, הוא פירושו של הפלא יועץ וצויין לעיל, האומר כי מה שמספרת הגמרא בברכות על החסיד, נפטר אותו חסיד לביתו לשלום, הכוונה היא שהוא מת ונפטר לבית עולמו. עונו הוא, שעבר על ונשמרתם.

האמת היא, שהרב פלא יועץ כתב את החידוש הזה בשם המפרשים. אבל כמה שחיפשתי בספרים רבים, לא מצאתי את המקור שלו. מצאתי רבים שמביאים את הפירוש, אבל כולם מביאים אותו משמו של הפלא יועץ, שכתב כן

לתיבותא ואסתתר בה. היה מבול בעולם, ונח הסתתר בתוך התיבה. ועאל לגו תיבותא, בזמנא דמיא דחקו ליה. והא אתאמר דעד לא עאל לתיבותא, חמא ליה למלאך המות דאזיל בינייהו ואסחר לון. כיון דחמא ליה, עאל לתיבה ואסתתר בגוה. דהיינו, כל עוד שנח לא ראה את מלאך המות, הוא לא נכנס לתיבה. אבל כאשר הוא ראה אותו, נכנס והסתתר בתוכה. הדא הוא דכתיב 'ערום ראה רעה ונסתר', 'ראה רעה' דא מלאך המות, ונסתר מקמיה. הדא הוא דכתיב 'מפני מי המבול'.

ממשיך הזוהר ומביא פירוש אחר, ר' יוסי אמר, 'ערום ראה רעה ונסתר', (ויסתר לא כתיב) אהדר על מה דאתאמר בזמנא דמותא שריא בעלמא, בר נש חכים יסתר, ולא יקום לבר, ולא יתחזי קמי מחבלא. מלאך המות מסתובב ברחובות. כבר דיברנו על כך, ואמרנו כי ישנו חיבור בין ההדבקה לבין מלאך המות. בגין דכיון דאתייהיב ליה רשו, יחבל כל אינון דישתכחון קמיה ויעברון קמיה באתגלייא. וסופא דקרא זפתאים עברו ונענשו, עברין קמיה ואתחזיין קמיה ונענשו.

דבר אחר, 'עברו', עברו פקודא (דא), ונענשו. את הפירוש השלישי הזה, הביא הרב פלא יועץ. לפי הפירוש הזה, 'עברו', היינו על הציווי להסתתר. לפי רבי יוסי, 'עברו' הכוונה לפני מלאך המות. הוא ראה אותם, ואת העבירות שלהם, ופגעה בהם מדת הדין. זו היתה הזדמנות בשבילו לפגוע ולהעניש אותם. לפי זה, 'עברו' הכוונה מלפניו. הם לא נשמרו ממנו, ונזהרו שלא יראו אותם. אבל עתה הזוהר מפרש פירוש אחר, שהם, עברו פקודא דא. דהיינו, את המצוה הזו בעצמה, של ונשמרתם מאד לנפשותיכם. הפסוק במשלי מדבר על אלו שלא נזהרו, לא נסתרו ולא נשמרו. על כך בעצם הם נענשו.

לפי זה אני מבין דבר נוסף. מדוע האות וא"ו שבתיבת וְנִעְנְשׂוּ, היא בגעיא. נשמע כאילו

שערי יצחק – השיעור השבועי

נחזור על לשון הגמרא שוב, מיד נתפייס אותו הגמון, ונפטר אותו חסיד לביתו לשלום. וכי אִכְפַּת לנו להיכן אותו החסיד הלך? או שהוא הלך לביתו, או לדרכו, או ללימודיו. מה נוגע בעת אלינו להיכן בדיוק הוא הלך? לכאורה המלים שנאמרו בסוף, אין בהם שום טעם. מה נפשך, או שהן פשוטות, או מיותרות. לא נותן ולא מוסיף כלום להבנה. לכן הם פירשו שהוא נפטר לבית עולמו, כעונש שהוא לא נזהר.

אבל לגופה של שאלה, יתכן כי חז"ל רצו לרמוז לנו בזה דבר אחר. דהיינו, החסיד אכן נפטר לביתו לשלום, אבל מאידך ההגמון לא הלך לביתו לשלום, כי הוא פתח את פיו לשטן. וביאור הדברים, כי הנה יש כאן שאלה יסודית, שעומד עליה הגרי"ח כאן. מדוע החסיד נתן לו דוגמא מציאותית על ההגמון, אילו הוא – ההגמון, היה עומד לפני מלך בשר ודם. למה החסיד לא אמר זאת על עצמו? אלא הטעם הוא מפני שברית כרותה לשפתיים. הוא לא רצה לתת דוגמא על עצמו, לכן הוא העביר את השאלה אל ההגמון. וההגמון השיב לו, כי אילו הוא היה עונה למי שהפריע לו באמצע השיחה עם המלך, היו חותכים את ראשי בסייף. וכך אירע. זהו פתיחת פה לשטן. המציאו עליו איזו עלילה, ולבסוף הוא נענש.

ואם תאמרו, מדוע ההגמון נענש כל כך? התשובה היא, כי הוא זלזל באותו החסיד. הוא קרא לו, ריקא. פגיעה כזו, לא תעבור לו בשתיקה.

נמצא כי שני הדברים גם יחד, גרמו למדת הדין שתפגע בו. גם פתיחת פה לשטן, וגם זלזול בחסיד. אפשר להוסיף כי הוא גם הפחיד אותו לשוא. מדת הדין פגעה בו, מדה כנגד מדה. כשם שהוא רצה להרוג את החסיד, כך הוא נהרג בעצמו, וקיבל את ענשו.

בשם המפרשים. לא ידוע לי מי המפרש לפני שחידש זאת. כל האחרים שראיתי הבינו את המאמר כפישוטו. וכמובן, הם מוסיפים להסביר, ויש על כך כמה וכמה פירושים, מדוע החסיד לא חש לעצמו, וכדלקמן.

ישנם המתרצים [מחבר"ר להחיד"א סי' ק"ד סק"ג בשם מטה יהודה, ובן יהודע] בתשובה פשוטה מאד. הם אומרים כי אותו החסיד היה שקוע בתפילתו כל כך, עד שהוא אפילו לא הבחין, לא ראה ולא הרגיש בהגמון. הוא היה טרוד כל כך בתפילה, עד שהוא לא שם לב כי ההגמון שואל בשלומו. הוא פשוט לא שמע. הם מוסיפים ואומרים עוד, כי החסיד לא היה יכול לומר להגמון שהוא לא שמעו מכח עומק עיון תפילתו, כי ההגמון לא היה מאמין לזאת. לכן הוצרך להמציא לו תירוץ אחר, להביא לו משל לעמידה לפני מלך בשר ודם.

מהרש"א [בחידושי אגדות שם] מפרש פירוש אחר, שהחסיד לא חשש לסכנה, כי הוא לא האמין שההגמון יתייחס לכך בחומרא רבה, עד שלסכנה רבה ייחשב לו.

אחרים מפרשים עוד [ועייין בט"ז בסי' ס"ד, ומ"א בסי' ק"ד] תירוצים אחרים. אולי הוא היה בטוח שההגמון ישמע דבריו ויתפייס. יתכן גם שהוא ראה שההגמון מחכה לו, ממילא הוא הבין שהוא לא כועס עד כדי כך.

ביון שאמרו פירושים שונים, מקום הניחו לנו מן השמים בס"ד, לומר פירוש נוסף. תחילה צריכים להבין, מדוע המפרשים שהביא הפלא יועץ, הבינו כי כאשר הגמרא אמרה, נפטר אותו חסיד לשלום, הכוונה הוא שהוא מת. מדוע לא לפרש כפישוטו?

כנראה שהפריע להם, מדוע הגמרא צריכה להוסיף ולומר שהוא נפטר לשלום. הרי המלים הללו מיותרות?

דברי מוסר והתעוררות לרגל התפשטות מגיפת הקורונה, ושלוש סיבות על התפשטותה יותר במקומות חרדיים דוקא.

נקריא בפניכם את מה שהתפרסם באמצע השבוע שעבר. המגיפה מתפשטת בקרב ישובים חרדיים בקצב מהיר יותר מהחילוניים. יחס ההכפלה בישובים החרדיים, עומד בשבוע האחרון פי 4 – 9 יותר מן הממוצע הארצי. העיר החרדית מודיעין עילית בראש הטבלא. פי 9. המקום השני הוא בני ברק עם 6.5. אלעד מקום שלישי עם 4.4. בית שמש במקום הרביעי עם יחס הכפלה של 4.

מאיך מובא שם לגבי, הערים החילוניות. העיר לוד, הכפלה של 3.5. רמלה 3.2. בת ים 3. נתניה 3.2.

לפני שבוע, היו במודיעין עילית שבעה חולים בלבד. והבוקר, ששים ושלושה חולים רח"ל. בבני ברק לפני שבוע היו 113 חולים, והבוקר קיפץ המספר ל – 732. אנחנו מדברים על אמצע השבוע שעבר. אלעד, לפני שבוע 18, וכיום 79. בית שמש, לפני שבוע 23, וכיום 92 חולי קורונה רח"ל.

צריכים לדעת, מה זאת עשה אלהים לנו? מדוע המחלה הזו פוגעת דוקא בחרדים יותר מבחילונים? ולא רק פה. גם בארה"ב בניו יורק, צרפת. נפגעים אברכים, תלמידי חכמים.

הנני רואה, כי אנשים מדברים רק בכדי להבין, למה זה ועל מה זה. רוצים להבין את דרכי הטבע. מה הסיבה שהמחלה פוגעת יותר בחרדים? הם מנסים להבין.

רוצים לעשות סגר על בני ברק. הם מסבירים ואומרים, כי כאן כולם חיים בתוך חברה. בית הכנסת. כוללים ומקוואות. כולם נמצאים ביחד. משא"כ אצל החילונים, כל אחד לבד. כל אחד עם עצמו ועם ה"פלאפון" שלו. חי לבד, ולא מעניין מה יש לשני. היכן יש גמחיים? רק בבני

ברק. פה עושים חסד. איש את רעהו יעזרו, ולא אחיו יאמר תזק. עוזרים האחד לשני. ישנן קבוצות מקבוצות שונות. וכן אחינו החסידים. טישים אצל האדמורי"ם. בפורים היתה שמחה גדולה. בתי מדרשות, ישיבות וכוללים. כולם חיים ביחד. הציבור שלנו נפגשים שלוש פעמים ביום. בתפילות, בלימוד, בדף היומי, בשיעורי תורה וכדו'. ובפרט חסידי הבעש"ט שכל אחד מהם טובל במקוה בכל יום ויום].

מחפשים להבין את הסיבה, עד שמצאו "טעם" נוסף. המשפחות שלנו ברוכות ילדים. כן ירבו. צפיפות בבית, ואין מספיק חדרים. אי אפשר להיות בבידוד כמו שצריך.

עוד דבר הציבור אומרים, כי לקח לחרדים זמן לדעת על סכנת הקורונה, משום שהם לא מחוברים אל המכשירים הטמאים, לכן לא נודע להם תכף ומיד על הסכנות. ארך להם זמן להבין שהמגיפה מדביקה. אוי, הטלפונים "המשוכללים" "החכמים" שהם אסורים בשימוש. אמרנו מקודם שגם הבן הרשע הוא "חכם" להרע.

אולם כל אלו רק בבחינת "מעטפות". עלינו לראות את מסובב כל הסיבות יתברך, לא את הסיבות הגשמיות. ויש מי שטען כי זה גם בגלל שמערכת הביוב מקולקלת בבני ברק, נגרמות הצפות חמורות ברחובות המרכזיים וכו' בשבתות.

אותו הדבר גם כן, כאשר דיברו על סין, שהנגיף התחיל מהם. כולם ישבו ודנו, כיצד הוא בדיוק התחיל, ולמה בדיוק. ומה אירע. האם אכלו עטלפים חיים? איך אכלו אותם? האם היו איזה סיבות אחרות? ניסויים צבאיים וכו'.

כל זה, במקום להתעמק ולהבין מה הקב"ה רוצה מאתנו.

נאמר בעז"ה שלוש תשובות, מהי לפענ"ד סיבת התפרצות המגיפה בציבור החרדי בפרט.

שהיא בדרך נסי ולמעלה מטבע, ומניח אותם תחת הנהגת הטבע ויפגעו במ פגעי הזמן, והמה שלא בכוונת עונש, רק לפי המקרה. והוא הכל רע בתכליתו, ובפרט ישראל, אשר מפאת גזירות חוקות השמים ומסילות הכוכבים, עלולים לירידה ואבדן חס ושלוש, כי צאצאי אברהם לא הסכים המול שילדו, רק הקדוש ב"ה אמר לו צא מאצטגנינות. וא"כ לפי משפט מהלכי גזרות הכוכבים, אין לתולדות קדושים הללו קיום בעולם, ולכך כאשר נמסרו ישראל למזל מצאו צרות רבות ורעות.

וזהו חולי והמרי, שעוד בעוונותינו הרבים אצלינו, כאשר יקרה שום סיבה ודבר לאיש, לא יהיה מייחס אותו לה' אשר לו נתכנו עלילות ישראל. כי אם יאמר, הטבע פעל כך, או האי גברא לאו בר מזלא, וכדומה. אם יחלה, יאמר שהיה לרוב אכילתו, ומזג האויר שאינו שוה לו, וכדומה בכל דבר. אם יפסיד עסקו, יתלה הדבר בעצלותו, או בפועלים אשר לו וכדומה, וישכח ישראל עושהו, כי הכל מעונש פרטי מה', ולמול זה אף ה' הולך עמו בקרי. וזהו שאמרו [פסחים ק"י], מאן דקפיד, לדקדק בפגעי זמן, קפדינן בהדיה, כי נמסר למזל, וה' סר מעליו להצילו בדרך ניסי, אשר זהו ממש מעמד ומצב ישראל לחיות על פני האדמה בדרך ניסי.

הגר"י אייבשיץ אומר שישנם שתי הנהגות בעולם. ההנהגה הראשונה היא שהקב"ה מעניש ביסורים למיניהם, לכפרת עוונות. תכלית עונש כזה הוא לטוב, להתנקות. וכנגד זה, ישנו מצב שהקב"ה מתנהג עם האנשים בדרך מקרה, והוא מצב גרוע.

נראה לי שהקב"ה מתנהג עם הגויים, בדרך מקרה, ולהבדיל גם עם אחינו החילונים. אצלם, מכיון שהם אינם מאמינים, הקב"ה מוסר אותם ביד המקרה. אם נזהרו, נפשם להם לשלל. ואם לא, הם ייגפנו. אלו יסודות חשובים.

התשובה הפשוטה היא, עפ"י מה שאמרנו מקודם, שעברו על איסור ונשמרתם. כמו שהסברנו תחילה, אפילו צדיקים וחסידים, אם הם עוברים על איסור זה, עלולים להיענש. זהו 'עברו ונענשו'. למה הם מזלזלים? ישנם החושבים כי אין תוקף להוראות משרד הבריאות. לדבריהם, מכיון שהם חילונים, לא צריך לשמוע להם. זו תפיסה עקומה, ואין לכך שום משמעות. המגיפה היא עניין רפואי, ואין להוראותיהם קשר עם היותם חילונים.

ועכ"פ זהו ההסבר הראשון שיתכן, מדוע דוקא במקומות חרדיים נפגעו יותר. אבל צריכים להביט אל הסוגיא ביתר עומק. יש להתבונן על יסודות הדברים, כך ההסתכלות תהיה קצת שונה.

הגר"י אייבשיץ כתב בספר יערות דבש וחלק א', דרוש י', דף ע"ב בזה"ל, אבל יש בו עוד ענין קרוב למרכז אמת והנכון, והוא דיש שני מיני פורעניות.

אחד, הבא מאת ה' והוא לפי הנראה רע, אבל יש בו הטוב המוחלט, ותחילתו קשה וסופו רך ומתוק, כי הוא למרק עונות, כי מפי עליון לא תצא רעות כלל, וזהו שאמרו חז"ל [ברכות ה.], כי המה יסורים של אהבה, ואת אשר יאהב ה' יוכיח.

אבל מין שני הוא, שהקב"ה מסלק ממנו השגחתו ומוסרו לפגעים, שוטרי זמן וכסילי השמים ומקרי טבע. ואז ישבע רעות רבות, והוא רע המוחלט כי ה' סר מעליו, ואינם יסורים של אהבה כי באו במקרה. וזהו רבים הענשים בעו"ה הבאים על ישראל, אשר אמר הכתוב [ויקרא כו, כג-כד] זאם תלכו עמי בקרי, אף אני אלך עמכם בקרי. והוא שכאשר יגיע להם דבר עונש, אין תולים כי מאת ה' הוא, להזהירם על עונותם למען ישובו ויתחרטו, רק תולים שמפאת מקרי הזמן וכוכבי שמים בא להם כך, ואף ה' הולך עמם לסלק מאתם השגחה פרטית

נסביר את הדברים. אם עם ישראל בפרט הולכים ומבארים את הפגעים הבאים עליהם עפ"י הטבע, הרי הדבר מסוכן מאד בעבורם. כי לעם ישראל אין בכלל קיום עפ"י הטבע. הקב"ה אמר לאברהם, **צא מאצטגנינות שלך**. זהו שנא' **וַיֵּצֵא אֶתְּךָ הַחוּצָה** [בראשית ט"ו, ה'] כמו שביארו חז"ל. הדברים היו אמורים כלפיו בזמן שלא היה לו בן, אבל הקב"ה אמר לו שלא יסתכל בגרמי השמים, כי הוא יעשה לו נס מעל לדרך הטבע, וכך הוא יזכה לבן. עם ישראל תמיד הוא מעל לדרך הטבע.

ממילא יוצא כך. הקב"ה עושה עם ציבור החרדים חשבון אחר. ואמנם, זהו הפירוש השלישי שאנחנו נאמר תכף בס"ד, אבל הוא מכיוון אחר.

הפירוש השני, כי אם ישנה הנהגה מיוחדת עם הציבור הנאמן לה' ולתורתו, עלינו להבין מה זה ועל מה זה. עוד מעט מתקיים בנו מה שנקרא בהפטרת שביעי של פסח [יהושע ו, א], **וַיִּרְיחוּ סִגְרָת וּמִסְגָּרָת וּגּו'. וּמִתְרַגְּסוּ יוֹנָתָן, וַיִּרְיחוּ אַחֲזִיָּדָא בְּדִשְׁיָן דְּפְרִזְלָא, וּמִתּוֹקְפָא בְּעֵבְרִין דְּנַחֲשׁ.**

דִּשְׁיָן דְּפְרִזְלָא, הכוונה לשערי ברזל. **וּמִתּוֹקְפָא בְּעֵבְרִין דְּנַחֲשׁ**, הכוונה שהיא מחוזקת בבריחי נחושת.

אמנם, החילוק ברור. שם הם סגרו על עצמם, אבל כאן, סוגרים עלינו, כדי שהסכנה לא תתפשט ח"ו. היינו חרפה לשכנינו וגו'.

מסתמא הסגירות נכונה, וטובה ומועילה. אבל לפי מה שאני רואה ושומע, הדבר גורם גם כן חילול ה'. לכן עלינו לעשות חשבון נפש, לדעת אם אכן המגיפה קשורה יותר אל החרדים לדבר ה'. אם הקב"ה מאותת לנו באופן מיוחד, אנחנו צריכים לראות במה אנחנו לא בסדר.

מן החילוניים, הקב"ה כבר לא תובע. הם בשפל המדרגה. אינני יודע בכלל מה יהיה בסופם ח"ו. הם יתנו בסוף דין וחשבון, והוא יהיה גדול מאד... אבל שומה עלינו, הציבור התורני, החרדי, ההולך בדרך ה', לראות ולפשפש במעשינו. לעשות חשבון הנפש, ולראות במה אנחנו לא בסדר. איזו עבירה יש לחרדים עוד יותר מאחרים. ומהי העבירה הגדולה אצלנו מכל אומות העולם?

ולעניין חרדים יותר מאומות העולם. אינו מדויק, כי אפילו בקרב שאינם חרדים, יש הרבה פחות חולים מאשר בקרב אומות העולם. וגם המתים ביחס לנדבקים, הרבה פחות מהם. אלא נכון יותר לומר, שבכל ארץ וארץ, אצל היהודים יותר מאומות העולם שבאותה ארץ, ביחס למספרם באותה ארץ. וכנראה בקרב החרדים, יותר מאשר בקרב שאר היהודים שבאותה ארץ: הערת ידידנו הרה"ג אח"כ שליט"א.

במקום שנפשפש במעשינו, מדברים היום רק על כל מיני חומרות למיניהם. באיזה חומרות להתנהג בימי הפסח, ובמה לא. מה מותר, ומה אסור. האם להתפלל במניינים, או שלא. מרפסות, האם מותר או אסור. לגבי מרפסות, אי"ה בהמשך השיעור אנחנו נראה מן הבחינה ההלכתית, האם בכלל אפשר להתפלל כך. אולם, אלו הדברים ששואלים כולם, ועל זה דנים. עוד מבררים, מה יהיה על תענית הבכורות בערב פסח.

יש החוקרים גם כן, האם מותר לאכול שום בפסח, או חלב וקפה. הרי ישנו כמין מנהג אצל האשכנזים, שאין לא כמעט אחיזה ובסיס, שלא לאכול בפסח שום וכד'. פעם היו יכולות להיות איזה חששות, והשנה הרבנים ישבו ודנו, והכריעו כי השנה אין מקום להחמיר מאכילת שום וכו'. ואמנם, אינני יודע אם כולם מסכימים לפסק זה, אבל כל אחד לפי האפשריות שלו.

שערי יצחק – השיעור השבועי

דיברנו מקודם על ארץ סין. במקום להבין למה מסין, ומה יש בדיוק בסין, אנשים נתפסים לדברים קטנוניים.

צריכים לדעת ולהבין, כי סין היא אחד ממרכזי העבודה זרה כיום. גם הודו אינה רחוקה מסין. כולה עבודה זרה. הפאות הנכריות.

מי חושב על זה? מי רוצה לתקן זאת?

דיברנו בעבר גם על כל התרופות שמקורן בעבודה זרה גמורה, ואנשים לא חלים ולא מרגישים. מה גם שישנם כאלו המתעקשים להתיר.

ישנם דברים נוספים, שאין כדאי, וגם איני רוצה לפרט עוד יותר.

מלבד הטעמים שאמר מעכ"ת לריבוי החולים בקרב החרדים, נראה לענ"ד עוד טעם אחר, לפי שהקב"ה מתאוה לתפילתם של צדיקים, כדאיתא ביבמות דף ס"ד ע"א, ובחולין דף ס' ע"ב. והיינו שעלידי שהם מתבוננים בריבוי החולים בקרבם, הם מתעוררים יותר להתפלל על כך. והחרדים ביחס לאחרים, בגדר צדיקים הם, ובפרט בזמנינו שנתרבו הפושעים. אי נמי הדבר גורם לצדיקים שבקרבתנו, להרבות בתפילה על הכלל. ובשמות רבה פרשה כ"א אות ה' מבואר שהקב"ה מתאוה לתפילתם של כלל עם ישראל יעו"ש: איתמר].

דברים רבים צריכים לתקן, וכוונתי בעיקר לפרצות המיוחדות במחננו. אולם יתכן כי אלו שהפגעים הללו תלויים בהם, דהיינו שהם המובילים, ובלעדיהם הפרצות לא היו, הם הנושאים באחריות. כתוב בזוהר הק' ופרשת בשלח ד"ה ויהי בחצי הלילה, **אי רישי עמא זכאין, טב לעלמא וכו'.** אילו המנהיגים היו בסדר גמור, והיו מורים לציבור את מה שההלכה הצרופה אומרת. את דעת תוה"ק האמיתית. רצון ה' כרצונו. אילו הם היו חוזרים בהם מן ההיתרים, המפוקפקים והמופרכים, היינו נושמים לרווחה.

מכל מקום, הנושאים התורניים שאנחנו שומעים לרוב, אלו הם. דנים גם על מנהגים שונים. הרי כל המושג תענית בכורות בערב פסח, לא התחילה אלא ממנהג. אין לו יסוד בש"ס. וכדלקמן בל"ג בהמשך השיעור. ובכל זאת דנים עליו בארוכה.

אבל צריכים לצעוק, מדוע על יסודי היסודות של היהדות, אין דורש ואין מבקש? ח"ו, זהו בבחינת האמור [איכה ב, יד], **וְלֹא גָלוּ עַל עֲוֹנֵךְ, לְהָשִׁיב שְׁבוּתֵךְ.** למה לא בודקים במה אנחנו לא בסדר? ואין כוונתנו לחומרות שונות, אלא ליסודי היסודות של היהדות.

מדברים הרבה על חמץ. אבל מה הוא חמץ? הוא רומז ליצה"ר ולעבודה זרה כידוע. מה עם העבודה זרה בעצמה?

הפסוק אומר בירמיהו [ה', ג'], **הַפִּיתָה אֶתְּם וְלֹא קָלוּ, פְּלִיתָם, מֵאֲנֹו קַחַת מוֹסֵר. חִזְקוּ פְּנִיָּהֶם מִסְּלַע מֵאֲנֹו לְשׁוֹב. מִקְּבָלִים מִכּוֹת מִן הַשָּׁמַיִם, וְלֹא לומדים את הלקח. תופסים את הטפל, ועוזבים את העיקר. נתפסים לדברים צדדיים. כמה חבל.**

אין כוונתי ח"ו לקטרג, רק לעורר, לעשות חשבון נפש אמתי. בדק בית. מזניחים אנחנו את הדברים העיקריים.

הרי בעוונותינו הרבים, ישנם גם תלמידי חכמים צדיקים וחסידים, הסובלים מן מחלת הקורונה. הרבה אנשים כבר בעוונותינו הרבים, אינם אתנו בין החיים. אברכים תלמידי חכמים, נסתלקו לבית עולמם. ולא על כולם אנחנו שומעים, לא את כולם אנחנו מכירים, אבל לפי מה שנתפרסם, כמעט ואין בית שאין שם מת. דהיינו, אין איזו משפחה או חברה שאין מאתם מישהו חולה, או סובל. ויש גם נפטרים, כאלו שאינם זוכים אפילו לניחום אבלים. רק בטלפון מנחמים אתם. או מפתח הבית, והולכים. אין אפשרות יותר. ה' ירחם. כולם סובלים צער כפול ומכופל.

על המשמר. לא לקטרג על ישראל עם קדושים וטהורים, העם הנבחר. רק להזכיר ולעורר את עצמנו להיות אנשי אמת. האמת היא נוקבת. מפחידה.

דומני כי הדברים מדברים בעד עצמם. בולט מאד שהמגיפה מתפשטת בציבור החרדי בקצב מהיר, וגם מחריד. מבהיל לראות שבערים החרדיות לבדן המספרים הולכים וגדלים, ורק אותם רוצים לסגור, כדי שהמחלה לא תתפשט לשאר ישובי הארץ. להיכן היגענו?

כתוב בספר מאמר מרדכי וחלק ב', מאמר נ"ט, דף קנ"ג, שחיבר הרמ"מ שוואב, חידוש של חיזוק באמונה. הוא הביא תחילה את דברי הרמב"ן [בפירושו לתורה, סוף פרשת בא] הידועים, בו כתוב כך, ומן הנסים הגדולים המפורסמים, אדם מודה בנסים הנסתרים שהם יסוד התורה כולה. שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו, עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו שכולם נסים. אין בהם טבע ומנהגו של עולם. בין ברבים בין ביחיד. אלא אם יעשה המצוות, יצליחנו שכרו. ואם יעבור עליהם, יכריתנו ענשו. הכל בגזרת עליון.

וכך כתוב על כך בספר הנז"ל, יש לבאר, (על פי הידוע בכמה ספרים וסופרים. יב"ן), כי אלהים בגימטריא הטבע. והיינו שהבורא מנהיג את הטבע בשם אלהים, ונמצא שגם הטבע נס הוא. וזהו הפירוש של "נס נסתר", שהנס מכוסה תחת כסוי הנקרא טבע.

המשגיח דישיבת לומזה, הגאון רבי משה רזנשטיין, היה נותן משל נאה בזה מעולם הגשמי. הלא רואים אנו שגשם אפשר לירד לכמה ימים או שבועות, אבל שלג שאין זה רק גשם מקורר אינו נופל לזמן רב. וביאר, שרואים אנו כאן השגחת השם יתברך, שאם היה יורד השלג למשך כמה שבועות, הרי ימותו כולם בחנק וברעב מפני השלג הרב. נמצא מזה, שהנהגת הבורא יתברך באמת מכוסה תחת

לצערנו, אפילו עד היום, כל כמה שמדברים, וכמה שמוכיחים, כמעט ולא נעשה שום דבר. המצב לא נראה שמתנה. הנני מקווה, אולי עכשיו הם חושבים בסתר לבם לתקן זאת. שמא עתה המצב הנורא גרם להם לתזווה קלה במחשבתם. אולי הם מתכוננים לתקן, שמא מתכוננים לטכס עצה, כיצד אפשר לתקן. אבל צריכים להיזהר שלא יהיה מאוחר. לפעמים עובר זמן, ומצטננים. צריכים להכות על הברזל דוקא כשהוא חם.

אנחנו לקראת חג הפסח שיבוא עלינו לטובה, ולכן ניקח דוגמא ממצרים. עם ישראל נגאלו כי הם הרהרו בתשובה. אפילו שאבותינו בזמן זה עדיין לא שבו בתשובה שלימה, בכל זאת אומרים חז"ל, כי הם הרהרו בתשובה שלימה. הקב"ה ידע מה בלבם, כמו שנאמר [שמות ב' כה], וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וַיַּדַּע אֱלֹהִים. ידע מה בלבם. ואפילו אותם שלא היו בסדר גם בפנימיותם, ליבא לפומא לא גלי. אז הם חשבו לחזור בתשובה. דהיינו, היתה החלטה אצלם לחזור בתשובה. ואעפ"י שהחלטה לא יצאה החוצה, ולא נראתה ולא נשמעה בחוץ, בכל זאת הקב"ה ראה את חפצם לחזור בתשובה, וגאלם ממצרים. כי הוא יתב' יודע מחשבות לבב.

הנני מקווה כי גם במצב שלנו, יהי רצון שנראה אותות לטובה. אולי יתקנו את הדברים הטעונים תיקון. לצערנו, במחננו נבעו כמה פרצות. זהו ממש חילול ה'. כיצד דוקא בציבור החרדי, ישנם דברים הנראים כלא מתאימים ולא ראויים. ולעומת זאת, בקרב ציבורים אחרים הנראים כפחות יראי שמים, אצלם הדברים האלו טובים ומתוקנים. חלק מהם. צריכים לפקוח את העיניים. לגלות היכן נמצאים הפצעים, ולא לחשוש מלחבוש אותם.

אנחנו מדברים מבפנים, ולא ח"ו מבחוץ. איננו אומרים ביקורת חלילה, אלא רק לבדוק ולבקר את עצמנו במה אנו לא בסדר, ולעמוד

שם מסופר שהקב"ה הביא צרות על הפלשתים. וְתִכְבְּדוּ יָדַי אֶל הָאֲשֻׁדּוּדִים, וַיִּשְׁמַם. אומר המלבי"ם בזה"ל, וְתִכְבְּדוּ. אחר שלא שתו לב למכת אלהיהם, הוכו בגופם. הרי בתחילה, דגון, שהוא העבודה זרה שלהם, נפל לפני ארון ה'. מבואר שם כי הפלשתים לקחו את ארון ה', והציגו אותם אצל העבודה זרה שלהם, שנקראת דגון, לפי שהיה לה צורת דג. הקב"ה נתן להם כמה סימנים, כגון שאלילם היה נופל לפניו, וכן הלאה. וכשראה הקב"ה שהם לא שמים לב לזה, הביא להם עונש על גופם. עד שבסופו של דבר הם הבינו מה ה' רוצה מהם.

לכן אני אומר כי גם אומות העולם כיום צריכים ללמוד את הלקח. עם ישראל הוא האור לגויים. זהו חלק מהתפקיד שלנו.

דבר יסודי נוסף כתוב במלבי"ם, על פסוק אחר שם [פרק ו' פסוק ד']. וַיֹּאמְרוּ מָה הָאֲשָׁם אֲשֶׁר נָשִׁיב לוֹ. וַיֹּאמְרוּ, מִסֶּפֶר סִרְנֵי פְלִשְׁתִּים, חֲמִשָּׁה טַחְרֵי זָהָב, וְחֲמִשָּׁה עֶבְרֵי זָהָב. כִּי מִגִּפָּה אָחַת לְכֻלָּם וּלְסִרְנֵיכֶם. וזה לשונו, ביארו להם, כי אחר שהיתה המכה בצורת טחורים ועכברים, בהכרח יש למכה איזה יחס עם החטא. כי החטא והעון, הוא עצמו יתלבש בצורת המשחית, להעניש את החוטא כנודע. ובהכרח כי האשם שלכם היה בצורה זאת ובאיכות זה, כאילו בצורה זאת חטאתם נגד כבודו. ואם תשיבו בצורה הזאת, המשחתת אל הקדושה, ובה תכבדוהו תחת אשר בה מריתם, בזה תשיבו לו את האשם אל הקדושה.

כך הוא גם בענייננו. אם החטא הוא בקורונה, צריכים להבין מה שזה אומר. לכן צריכים להסביר מהי הצרה בדיוק, ולפי זה לדעת מה לתקן.

כיון שזהו יסוד חשוב, נחזור שוב על דברי המלבי"ם. והעון, הוא עצמו יתלבש בצורת המשחית להעניש את החוטא.

כיסוי הטבע. ובאמת במעט התבוננות יכול אדם כבר להכיר את בוראו, שאין כאן טבע ומנהגו של עולם. ויש אפילו רופאים שמתוך עסקם הם מאמינים בבורא עולם. וכן הודה לפני רופא אחד, שאין בידו לעזור, רק צריך להתפלל. הרי הם הֵכִי רואים ומבינים, כי ליצור ולקיים את הגוף, זו חכמה נפלאה מאין כמותה. אלו דברים ידועים, ואין כאן המקום להאריך בהם.

אם אדם מרגיל את עצמו להסתכל באופן זה, יוכל לראות הנהגתו יתברך בכל פסיעה ופסיעה, ואפילו בצמיחת פרחים וצביונם. כי מי עשה זה? וכי בעצמם נבראים? אין זו אלא פעולת הבורא. וכן כח המשיכה, שאין זה רק שם בעלמא, אבל האמת כי מעשה השם הוא. וכך צריך האדם לחשוב בדעתו, עד שהוא מגיע למעלת "שויתי ה' לנגדי תמיד" שהובא ברמ"א בהתחלת השולחן ערוך, ומיד מגיע עליו היראה, כמו שביארנו במקום אחר.

ולמה קבע הקדוש ברוך הוא הבריאה כן?

מסביר הסבא מקלם, שהוא כדי שיהיה העולם עולם של נסיון. שאף שנראה כטבע בעלמא, באמת אינו כן. והיינו דכתיב (תהלים צב ג) "ואמונתך בלילות", דוקא בלילה, שאין הדבר בגלוי כל כך, אז באמונתך, ביגיעה ועמילות על האמונה אפשר לראות את ההסתרה. רק כאשר מתעמקים, מבינים כי העולם לא יכול להתנהל מאליו. אחד מבין מעט, והשני מבין יותר, ואין מה לעשות. זהו חושך העולם. חיים בניסיון. בשביל זה נשלחנו אל העולם הזה.

אין הדברים אמורים רק כלפינו אנו, בני הציבור החרדי. מובן כי העולם כולו צריך לעשות חשבון נפש. המלבי"ם [בפירושו לשמואל א' פרק ה' פסוק ו'] כתב חידוש לגבי הפלשתים, שראוי לראותו בפנים, כי אנחנו לא נביא כעת ממנו אלא רק כמו ראשי פרקים.

אנחנו מאמינים בכל יום שיבוא. בין עם הסימנים, ובין בלי הסימנים. אבל צריכים לדעת חידוש גדול, כי אם היינו מבינים את סדרי הבריאה, בכלל לא היינו מופתעים. יש לדעת כי הכל צפוי, והכל חזוי.

אפשר לכל אחד לראות בספר עץ חיים למהרי"ץ וחי"א דף קצ"ד:ג, כי שנת ה'תש"פ מועדת לחליים רעים. בהזדמנויות אחרות ועין שיעור מוצש"ק ויצא ה'תשע"ב ב'שכ"ג דיברנו והארכנו על כך, לגבי תפילת ויג"ש. ויג"ש ראשי תיבות, לפנים ואחור, וא"ו יהיה ג' שבט, שלג גדול יהיה וקור.

ובכן, תראו מה שכתב שם מהרי"ץ בזה"ל, שער, כך אמרו חכמי יון. בזמנו הסברנו כי אין מדובר על חכמי יון הגויים הפילסופים, אלא על חכמי יהודים שהיו ביון. חכמי ישראל. יש לכך הוכחות רבות, שאין כאן מקומם. אחת הראיות היא, שהם מדברים לפי החדשים שלנו, לא לפי הלועזים.

אם בשני בשבת. דהיינו, אם יחול ר"ח שבט ביום ב' בשבוע. כך היה השנה. חורף טוב, וסתיו, לא יהיה. אביב וקציר, טובים ומתוקים. ומטרות גדולות. כך אכן היה השנה. גשמים מרובים ב"ה. ועת הבציר ממושך. ויהיה חולי השחפת לרוב. כנראה כך הוא בדורות שעברו, כי כיום מחוסנים מן השחפת. ורבים חלאים בכל מקום. ומיתות פתאום רח"ל. ודובשא חסיר. מובן כי הכל נגזר מן השמים. אלו דברים ממש, בבחינת נבואה.

ואעפ"י שאירע בשנים רבות שחל ר"ח טבת ביום ב', ולא רק השנה. אבל כנראה שישנם גורמים נוספים. הרי מהרי"ץ מסיים שם ואומר, כי הכל בידי שמים. המאורעות שנתפרשו שם, אינם מוכרחים להיות. ממילא בשנים אחרות עצרו את הגזרות משמים, אבל השנה נגזרה הגזירה. לא זכינו, והעונש התקיים. איננו צריכים להיות מופתעים, כי השנה הזו היתה מיועדת מראש לכך.

ולגבי דברינו שאין לחפש ולדוש בסיבות טבעיות, כתב לי ידידנו הרה"ג איתמר חיים כהן שליט"א בזה"ל, ראוי להביא דברי מהרח"כ זצוק"ל. כי פעם אחת כשבאתי אצלו, שאלני לשלומי שלזקני ר' שלמה אפרים הכהן זצ"ל. אמרתי לו, ברוך ה' הוא בריא, מלבד ההליכה שקשה עליו. והוא אשם בכך, כי לפני שנים רבות נקע את רגלו, ולא דרש ברופאים (לפי שהיה ירא מהם, מפני שפעם אחת עשו לו בבית חולים טיפול קשה להוצאת אבן מהכליות, ללא הרדמה, והדבר גרם לו כאב עז). מיד גער בי ואמר, אל תאמר הוא אשם, אלא הקב"ה נתן בליבו שלא לדרוש ברופאים, כי נגזר עליו לסבול: עכ"ל נר"ו, וייש"כ.

דברי מהרי"ץ בשם חכמי יון היהודים, על משמעות השנה הנקבעת עפ"י היום שחל בו ר"ח שבט, ולפי זה מוכח כבר כי שנתנו זו מועדת במיוחד למגיפות, אבל אין הכרח לא לקשר זאת לביאת המשיח, כמו שחושבים רבים. הערה על קביעת שנת ה'תש"פ כשנת ביאת המשיח.

הרבה אנשים חושבים כיום שמגיעים ובאים ימות המשיח. נדמה להם שרואים סימני גאולה.

יכול להיות. אבל עפ"י המקורות שהבאנו באחד מן השיעורים הקודמים, כגון מה שכתוב בתוספתא ותענית פרק ב"ג, הדבר אינו מתאים עם מה שקורה עכשיו. הרי שם מפורש שהקב"ה מביא דבר על הרשעים בישראל. ואפילו המוח העקום ביותר, בודאי לא יגדיר את ציבור החרדים, כרשעים שבישראל...

גם לפי מה שכתוב בשיר השירים רבה, על הפסוק [פרק ב, יג], הַתְּאַנָּה חֲנֻטָּה פְּגִיָּה, המדובר הוא על אומות העולם. ואילו אנחנו רואים שהמגיפה הזאת באה גם על בני ישראל. לכן אי אפשר לומר שהמגיפה קשורה אל ימות המשיח בדוקא. לא רואים קשר.

כך ממקור קדום, שהרי בזמנו כבר שלמו למלכות הרביעית היא אדום, הרבה יותר מתש"פ שנים. טוען הרב איתמר, כי לא יכול להיות שבעל אור האפילה התכוון שבשנת ה'תש"פ יבוא משיח, מכיון שהוא בא להסביר רק אימתי תיגמר מלכות רביעית, שהיא מלכות אדום. והוא אומר כי אחרי שבע מאות ושמנים שנה תסתיים מלכותה ושלטונה. והנה, אם עושים את החשבון מחרבן בית שני, שאז התחיל שלטון רומי בעולם ומני אז יצאנו לגלות, אזי בזמנו של הרב אור האפילה עצמו, כבר תמו ונשלמו שבע מאות ושמנים שנה הללו. מכל זה נראה כי בעל אור האפילה העתיק את המאמר מספר שהיה לפניו.

ומוסיף הרב איתמר ושואל, אך תמוה לשם מה הוצרך לכתוב זאת, אחר שנתברר שנמשכה יותר? ושמה סבירא ליה דלפי האמת אכן היתה ראויה להיפסק אז, אלא שגרמו העוונות. אי נמי סבירא ליה שהכוונה למלכות ישמעאל, והיינו מאז שהחלה דת האיסלאם, והרי עד זמנו לא עברו אלא כשבע מאות ועשר שנים. ממילא נותרו עד שבעים שנה. אך צריך עיון מניין לו שהיא נקראת מלכות רביעית?

זו נקודה שצריכים לברר בס"ד. אבל תחילה צריך לציין, כי במפרשי ספר דניאל ואבן עזרא, וזכרני שכ"ג גם מהרח"ו מובא במפורש כי מלכות אדום וישמעאל נחשבים דבר אחד, וכולם נקראים ומכונים בשם מלכות רביעית. הטעם הוא, כי ישמעאל נכלל באדום. הרי בפסוקים שם כתוב כי המלכות האחרונה לפני ביאת המשיח, היא מלכות אדום. ואף שגם מלכות ישמעאל שולטת במדת מה, בכל זאת כולם נקראים תחת מלכות אדום. ומדוע? מסתברא שהטעם לכך, כי חלק מישראל תחת שלטון אדום, וחלק תחת שלטון ישמעאל. כולם נחשבים דבר אחד, ואין חילוק. ממילא לגבי החילוק בין אדום לישמעאל, שאלת הרב איתמר מתורצת.

ולגבי המשיח, יש לדעת שאין שום קשר בין מגיפה למשיח. לא מחייב שהם תלויים זה בזה. כמשל אפשר לראות בספר סדר הדורות ודף צ"ו דבר מעניין, כי אלף שנים לפני השנה הזו, בשנת ד'תש"פ, גם כן היתה מגיפה קשה. וזה לשונו, ד"א (ד' אלפים) תש"פ, אותות השמים גדולים ונוראים, והיה חורף וצינה ושלג וקור גדול, כמוהו לא היה מן ק' שנה. וכאשר נמס השלג, גברו הנהרות, ומשטף המים נאבדו ערים וכפרים ובהמות, ואדם אין מספר. אחר זה היה רעב של כליה, ומתו עם רב. ואח"ז מגיפה גדולה בכל ארצות איברופי, דהיינו אירופה, ולא נשאר חצי העם. רחמנא ליצלן. מכל תושבי אירופה, נותרו רק חצי. והמתים בדבר, יצאו מגופם כדמות נחשים ותולעים אשר העם ברחו ונסו מפניהם. ובסיבת זה, לא ניתנו לקבורה.

מובן כי ישנן חשבונות שמים בעולם, היודעים בדיוק מה ואיך נעשה. המגיפות אינן קשורות בדוקא לימות המשיח. אנחנו מצפים תמיד לישועת ה', בכל עת ובכל שעה. לא צריך לעשות ולראות סימנים, לראות כביכול כבר את פעמי המשיח באים.

ישנם המקשרים את מגיפת הקורונה לביאת המשיח. יש בטוחים בכך משוסדמה. אבל אלו דברים שאינם מבוססים בעליל. צריכים לדייק ולהעמיד הדברים על מכונם. כנראה לפעמים גם אנחנו נסחפים אחריהם בלא התבוננות.

*

בהקשר לעניין דלעיל, הבאנו באחד השיעורים הקודמים שיעור מוצש"ק כי תשא, וויקהל ופקודי התש"פ את דברי מה"ר נתנאל בן ישעיה בספר אור האפילה, שיש שהבינו מדבריו כי שנת ה'תש"פ היא שנת הגאולה. כתב לי על כך הרב איתמר כהן שליט"א מכתב בזה"ל, לשון אור האפילה, אינו יכול להתפרש דמיירי בשנת ה'תש"פ, אלא מפורש בדבריו שהמלכות הרביעית תימשך תש"פ שנים. ונראה שהעתיק

[שו"ר כי כ"כ מפורש גם הרמב"ם באיגרת, כי עת ביאת המשיח, נתבארה מדברי דניאל וישעיהו, ומשאר דברי חז"ל, כשתיתקף יד אדום וְעַרְב' וכשתתפשט מלכותם בעולם, כמו היום הזה. והובאו דבריו גם במקורות וציונים שבגליון רמב"ם פרנקל פי"א מהלכות מלכים ומלחמות שם, דף רפ"ח ד"ה שמושיע. והארכתני בס"ד במקו"א. יב"ן].

ולגבי עיקר החשבון של שבע מאות ושמונים שנה, אף שיתכן שהוא נסתר מן המציאות, כי בכל זאת ישנו רמז בפסוק שתיבת "יען" היא בגימטריא שבע מאות ושמונים. לכן הרב אור האפילה העתיק זאת, כי יתכן עכ"פ שהכוונה היא שונה.

דוגמא לדבר מצינו במסכת אבות [פרק ה'], שם כתוב כך, עשרה דורות מאדם עד נח, להודיע כמה ארך אפים לפניו. שכל הדורות היו מכעיסין ובאין, עד שהביא עליהם את מי המבול. ב'מילי דאבות' שם כתבתי בזה"ל, פירש רע"ו אל תתמה שהאריך לאומות העולם כל השנים הללו שהן משעבדין בבניו, שיותר האריך לדורות שמאדם ועד נח וכו' ע"כ. הנה מאדם עד נח אלף תרנ"ו שנים, עיין מגן אבות להרשב"ץ ותוספות יום טוב, נמצא שהם כתבו לפי זמנם שעדיין לא נשלמו שנים אלו. כי אנחנו כבר עברו אלף תתקכ"ט שנים מחרבן בית קדשינו ותפארתינו, ועדיין קמים עלינו אויבינו לכלותינו, נשכבה בבשתינו ותכסינו כלימתנו, כי כל זה מרוב עוונותינו, ובמהרה בימינו יושיענו ויגאלנו.

הלכך יש לנו לפרש באופן אחר, שבא התנא להראות כי הצדיקים מגינים מן הפורענות, ולעורר את האדם להיטיב מעשיו. דהכי איתא באבות דר' נתן ריש פרק כ"ב עשרה דורות מאדם ועד נח. וכי מה הוצרך לבאי עולם לכך. אלא ללמדך שכל הדורות היו מכעיסין ובאין ולא הביא הקב"ה עליהן את מי המבול בשביל צדיקים וחסידים שהיו בהם וכו' ועיין בניין

יהושע שם. אמנם אף אליבא דפירוש הרשב"ץ ורע"ו הנז' לעיל, יש לכוון גם כן דברי האדר"נ כך, שמאריך לאומות העולם אף שהם משעבדים בבניו, בשביל מעשים טובים שבידיהם. ומכל מקום לישראל דמתניתין להודיע כמה ארך אפיים לפניו, לא משמע כמו שכתבנו, רק שלא יתרעם האדם בראותו רשע וטוב לו, זאת ישיב אל ליבו כי כך היא מדתו יתברך להאריך אפו. שו"ר שכבר היעב"ץ בלחם שמים דן בזה בזמנו כשעברו כ"ו שנים מן הזמן האמור, וכתב שאינו גבול וקץ לגלות, אלא לעונש הרשעים בלבד. וזה כבר נתקיים במחריבי שני הבתים [דהיינו בבל ורומי. יב"ן] שנעקרו מן העולם הרבה קודם זמן זה, ברוך המשלם גמול. ואלה האומות שקמו אחריהם ותפסו המלכות תחתיהם, מלכי חסד הם וכו' יעו"ש. [מין שליט"א בשיעורו הביא מקצת מן הדברים, ולרוב נחיצותם, הבאנום בשלמות. העורך יצ"ו].

ביאור הדברים, כי לפעמים מוסרים לאנשים אי אלו זמנים מיוחדים. הבעיא היא, שיתכן כי מפרשים אותם בצורה שאינה נכונה. כך גם כאן, לא אמרו לנו כי בתום עשרת הדורות יבוא המשיח ותסתיים הגלות. העיקר הוא שהם נעקרו מן העולם. ובנוגע אלינו, צריכים להבין את הדברים ולשים אותם במקום הנכון. בשביל לדעת את הדברים במדויק, יש לבחון אותם מקרוב, לעומק, ואז מבינים כי הכל אמת, אלא שחסרים לנו מעט פרטים.

אפשר גם שהחשבון צריך להיות כפול. יע"ן וביע"ן. שבע מאות ושמונים, ועוד שבע מאות ושמונים, ועוד שש. הוא"ו של וביע"ן.

שאלות הלכתיות שנתעוררו בקשר למצב המגיפה רח"ל.

בעו"ה, נדבר כעת על כמה שאלות הלכתיות שנתעוררו לרגל המצב. אחד מהם נוגע ל"מנייני המרפסות"...

מותר למכור חמץ גמור בשנתנו זאת, ואין צריך התרת נדרים. בקמת, ההיתר הוא מוחלט.

נתחיל עם השאלות הקלות. בקשר למכירת חמץ גמור, בכל השנים אין איסור למכור חמץ גמור, אלא שאשריהם ישראל המהדרין. וכיון שישנה אפשרות להחמיר, מה טוב ומה נעים שזוהרים בזה. לכן המסקנא היא כדלקמן. מעיקר הדין מותר למכור אפילו חמץ גמור בכל שנה, ובשנה זו שהיא מוגדרת כשעת הדוחק, אפשר להתיר עוד יותר.

וקל וחומר שאפשר להתיר יותר למכור קמת. ואעפ"י שבש"ע המקוצר ועיני יצחק על סי' פ"ב הערה ה' כתבנו בס"ד, כי בזמננו הקמת מוגדר כחמץ גמור, מכיון שלותתין אותו במים, כבר הסברנו בשיעורים ושיעור מוצש"ק אחרי מות התשע"ד כי כך היה בעבר, אבל בשנים האחרונות המציאות השתנתה במאפיות ובקמחים, ולא שורים אותם לגמרי, אלא רק מזלפים עליהם מים למשך כמה שניות. כך נמצא כי חמץ גמור בודאי אינו. ממילא קל וחומר שאפשר להתיר למכור קמת גמור. אולי השאלה היא בעצם, אם חייבים למכור את הקמת הזה. וצריכים לבדוק, אם כל המאפיות שוות, ואם לא חלו שינויים במשך הזמן. ועכ"פ, כיון שבלאו הכי מוכרים, ימכרו גם את הקמת. ואם ישנו מישהו הרוצה להחמיר על עצמו שלא למכור חמץ גמור, וחושש מאידך מאיסור 'בל תשחית', הוא יכול להביא את חמצו לאחרים. דהיינו, אם הוא מעוניין שלא יהיה כלל חמץ ברשותו, שיביאנו לאחרים שאינם מחמירים. ולכל היותר, אם ירצו, יביאום לו במתנה לאחר הפסת.

לגבי התרת נדרים על מכירת חמץ גמור בפסת, אף מי שידע בעבר שמדובר רק על חומרא, בכל זאת אינו צריך התרת נדרים. וכמובן, מי שחשב בטעות שההלכה אוסרת למכור חמץ בפסת, גם הוא אינו צריך התרה. והטעם הוא, כי מי שנמנע מדבר מסויים מפני שחשב כי הוא אסור מעיקר הדין, אזי אחרי כן כשנודע לו

נוצר דבר חדש. בהתחלה ההוראה היתה להתפלל רק עשרה איש. אחרי כן החמירו יותר ואמרו שאין להתפלל כי אם בחוץ. דהיינו במקומות פתוחים, וכגון מתחת הבניינים. בסופו של דבר, אפילו במרחק ד' אמות לא הסכימו, כך יוצא שכולם נשארים בבתים. אבל מתפללים דרך מרפסות, או חלונות, העיקר הוא שרואים האחד את השני.

היתר כזה, מקורו מפי שמועה שהופצה בציבור. ובעצם, כבר עבר כשבוע ימים מאז שנשאלתי על כך. אמרתי כי כל העניין הזה איננו נראה לי. אך מצד שני, שלחו לי מאמרים שכתבו רבנים תלמידי חכמים חשובים, שהם אומרים כי מותר לקיים מנין כזה. לכן צריכים ללבן את הנושא.

אנחנו נדבר בס"ד על עוד כמה שאלות הנוגעות לפסת, כגון לעניין מכירת חמץ. האם אפשר למכור חמץ גמור השנה, שמא ח"ו יהיה מחסור אחרי הפסת. אנשים חוששים, מה לעשות. ואכן מי יודע?

דרך אגב, מכירת החמץ אצלינו מטעם בד"צ פעולת צדיק, תהיה דרך הטלפון. כיון שהשנה אין אפשרות לבוא לערוך מכירה פנים מול פנים, כמו שכתוב, ונשמרתם מאד לנפשותיכם, לכן בני הרב שאול יצ"ו מנהל זאת דרך הטלפון, ואפשר לפנות אליו בטלפון שמספרו – 0527173679.

עוד חוקרים השנה, מה לעשות לגבי תענית בכורות. בדרכם הם לא יכולים לבוא ולהצטרף אל סיומי המסכתות. כיצד פותרים את הבעיית הזו?

ישנם השואלים עוד בעניין חומרותינו לגבי חוזר וניעור. מה לעשות באופן שמגיע מצב בו קשה להשיג הכשרים מהודרים. או שנמצאים במקומות מבודדים, ואין אפשרות להשיג אלא רק הכשר הסומך על הביטול. האם בשנתנו זאת יש מקום להקל? ועוד כהנה וכהנה שאלות מסוגים אלו.

שלפעמים מדובר על מניעת שמחת יו"ט וכדומה. דהיינו, באדם שאין לו דברים לאכול לבד ממוצרים בחשש חוזר וניעור. עניין השמחה בחג חשובה גם היא. לכן יש על מה לסמוך. והכל לפי העניין.

מקור הדברים, כפי שהבאנו בס"ד בש"ע המקוצר [הלכות בישולי גוים סי' קל"ז הערה כ"ג ד"ה ובשעת] ציונים לדעות האומרים, כי לא קיבלנו את הוראות הרמב"ם ומרן בשעת הדוחק. ממילא במצב קשה, אפילו שאנחנו סומכים על שלחנם, שעת הדוחק שאני. ואף שהדברים אינם מוסכמים, מכל מקום יש למיקל על מה לסמוך.

הנושא שם הוא בדיני בישולי גוים, ונוגע לאנשים זקנים שאינם יכולים להחזיק משרת יהודי, שיש למיקל על מי לסמוך. מכיון שהגוי מבשל בבית היהודי, אזי אפשר להקל. משא"כ אם הגוי מבשל בביתו. ואעפ"י שדעת הרמב"ם ומרן להחמיר בזה, יש הסומכים להקל, כי לא קיבלנו את הוראותיהם בשעת הדוחק ובשעת הצורך.

קל וחומר באופן שישנו צורך גדול, אפשר להתיר.

קריאת שנים מקרא ואחד תרגום.

ישנו נושא נוסף שצריך לדבר עליו, וכיון שהוא סובל אריכות רבה, וצריכים להסביר אותו משרשיו, לא נקיף אותו כעת, ויתכן בעז"ה שנמשיך להרחיב עליו בחול המועד, או באחד מן השיעורים הבאים. השאלה היא, מה לעשות בפרשיות שלא קראנו בציבור בקריאת התורה, האם יהיה צורך להשלים אותם מתוך ספר תורה, כאשר ירוויח לנו ה', או שלא.

שאלה אחרת הקשורה לזה, ואינה נוגעת כעת, אלא רק לאחר הפסח, מה לעשות עם שנים מקרא ואחד תרגום? הרי לא קוראים את הקריאה מתוך ספר תורה, וכיצד יש להתנהג בעניין קריאת שנים מקרא ואחד תרגום?

שהוא טעה, איננו צריך התרת נדרים. הוא לא ידע, טעה, וחשב שאסור מעיקר הדין. זו טעות. אולם אפילו מי שידע שמעיקר הדין מותר למכור חמץ גמור בפסח, והחליט להחמיר על עצמו שלא למכור חמץ גמור, בכל זאת השנה הזו הוא לא צריך התרת נדרים. מכיון שאדם לא מתכוון לנהוג באותה הקולא לתמיד, אלא רק בשנה זו, מפני מצב החירום. כיון שבשנים הבאות בעז"ה, כאשר תהיה לו אפשרות, הוא לא ימכור חמץ גמור, אלא רק השנה, לכן אין צריך התרת נדרים.

הדברים מבוארים בספר דגול מרבבה ויו"ד סי' ר"ד] ובעוד אחרונים. הם מחדשים כי באופן כזה, שאדם אינו חוזר בו מכאן והלאה ומחליט שאינו חפץ לקיים את חומרתו שנהג בה מימים ימימה, אלא רק באופן זמני, בעיקבות מצב מסויים, אזי אין צריך התרת נדרים. זהו כלל הנכון להרבה סוגיות שונות. אם אדם נאלץ להפסיק חומרא מסויימת, הנהגה טובה שלו, אבל רק לתקופה קצרה. בגלל דבר מסויים, הוא נצרך להקל, לא צריך התרה. ואיננו מדברים על פעם אחת בלבד, אלא אפילו על כמה פעמים, אבל באופן זמני. העיקר הוא שהאדם רוצה לחזור להנהגתו כאשר ההפרעה תסתלק.

לכן למעשה לא צריכים התרת נדרים בשביל למכור השנה חמץ גמור.

איך לנהוג לדין לגבי חומרות חוזר וניעור.

לגבי החומרות שלנו בדיני חוזר וניעור, עפ"י הרמב"ם והגאונים, וכמו שפסק גאון עוזנו מהרי"ץ. מי שיכול להחמיר, בודאי חשוב לעשות כן. הבטחת רבינו האר"י ידועה, כי מי שזוהר בכל חומרות הפסח, הוא מקדש את עצמו, ונעשה גופו ונשמתו קודש קדשים, ומובטח לו שלא יזדמן לידי חטא בכל השנה.

אמנם מי שנמצא במצב שעת הדוחק, וקל וחומר לילדים קטנים, אפשר להקל. מה גם

שערי יצחק – השיעור השבועי

ומי שקשה לו גם כל אלו, אני מציע לו שיסיים את מגילת רות. דהיינו, שיקרא אותה מתחילתה ועד סופה, ודי בזה.

ואף שאולי יעלה על הדעת, לסיים את ספר עובדיה, שהוא כולל רק פרק אחד. או את מלאכי, שהוא כולל שלושה פרקים. אך זה לא מסתבר, כי כל נביאי תרי עשר נחשבים לספר אחד מושלם. אי אפשר לקחת חלק אחד מתוכו ולקבוע עליו סיום. למשל כל ספר הושע, נחשב רק לחלק אחד מתוך תרי עשר, ולכן פשוט כי אינו נחשב לסיום. הראיה היא מכך שהתנ"ך נקרא כ"ד ספרים. מוכח שנביאי תרי עשר נחשבים לספר אחד בלבד [ע"י שלחן ערוך המקוצר סי' קס"ו סעיף ב']. כיון שבשביל סיום צריך דבר שלם, אינו נחשב אלא אם כן מסיימים את כל תרי עשר. לכן אנחנו אומרים לסיים את מגילת רות, כי היא נחשבת לדבר שלם. היא נחשבת לספר אחד מתוך העשרים וארבעה, משא"כ נביאי תרי עשר כל אחד לבדו, לא מהני.

שוב יש לשאול, מה יעשה אדם שאינו יכול גם כן לסיים את מגילת רות. האם הוא יכול לשמוע את הסיום דרך הטלפון? הוא ישמע אדם שמסיים דרך הטלפון. האם זה אפשרי, או שלא?

התשובה תובן, בהקדים מה שצריך לדעת, כי עניין תענית בכורות מיוסדת כולה רק מכח המנהג. תענית בכורות איננה חובה. אין לה מקור בספרי הש"ס וברמב"ם. לכן אה"נ די בשעת דוחק גדול, לשמוע הסיום דרך הטלפון. [לקמן נחזק בס"ד הוראה זו].

גם בקהילותינו לא כולם נהגו להתענות תענית בכורות. כתבנו על כך בס"ד בש"ע המקוצר וסי' פ"ח סעיף ו' בזה"ל, יש מקומות שנהגו שהבכורים (זכרים ולא נקבות) בין בכור לאב בין בכור לעם, מתענים בערב פסח וכו'. ויש מקומות שלא נהגו הבכורים להתענות כלל ועיקר. בהערה כתבנו כך, ידוע, כגון בעי"ת צנעא. וכן הרמב"ם לא הזכיר מנהג זה.

על זה ישנה תשובה ברורה, שדין שנים מקרא אינו נוגע לקריאה בספר תורה. יש לקרוא כל שבוע שנים מקרא ואחד תרגום. לכן השבוע למשל, צריכים לקרוא שנים מקרא ואחד תרגום בפרשת צו. וכן אחרי הפסח, בפרשת שמיני. אולם אין לנו ידיעה כעת מה יהיה עד אז, ואם לא יתקיימו מניינים בבית הכנסת, צריך להתנהג כנז"ל. הטעם הוא, מכיון שישנם ציבורים שונים שאין להם מניעה להתפלל במנין, ממילא עדיין קריאת שמו"ת נחשבת כמשלים פרשיותיו עם הציבור. מה גם שזהו הזמן העיקרי המתאים ביותר לקריאת שמו"ת.

סיום מסכת לבכורות המתענים.

בנוגע לתענית בכורות בערב פסח, כמובן שהכי טוב וראוי לכל בכור בפני עצמו לסיים מסכת. הרי כולם נמצאים בבתים, ואין עול מיוחד, ממילא זהו הזמן הראוי ומתאים לכך.

מכיון שעיקר התקנה היתה שיצומו הבכורות בערב פסח. ממילא גם מי שאינו רוצה לצום, או אינו יכול, לכל הפחות שיסיים מסכת אחת, דהיינו בגמרא, כי זהו העיקר. בהחלט אפשר לעשות סיום אפילו ביחידות.

אמנם מי שאין לו אפשרות לסיים מסכת אחת בגמרא, שילמד עכ"פ מסכת אחת משניות. ואפילו מסכת קלה, כגון מסכת ברכות, או מסכת אבות. רק יש להקפיד שהלימוד יהיה בהבנה, ולא סתם קריאה בעלמא.

אם בכור לא מסוגל לסיים אפילו מסכת אחת משנה, שיקרא ספר אחד מתוך הנביאים. או בכתובים. כי סיום בתנ"ך גם נחשב סיום. וכן אפשר לסיים חלק אחד בשלחן ערוך.

ואעפ"י שסיום ספר בנביא, וכן סיום מסכת משניות, אינו פשוט שנחשבים לסיום. מכל מקום בשעת הדוחק ובזמן הצורך, יש על מה לסמוך.

שאלה על מי שלא נוהגים בתענית זו, והערה על מה שכתוב בערי"ש.

לנס שניצולו בכורי ישראל ממכת בכורים. מוזר שכולם למדו זאת, ולא התייחסו.

אגב, יש סימן לזיכרון, דיני תענית בכורות נכתבו בשלחן ערוך סי' ת"ע, והוא תחילת המלה תענית.

ואעפ"י שהתענית איננה חובה, וכמו שאמרנו כנראה שהדורות הקודמים לא נהגו בה, עדיין תמוה לי מדוע לא קיבלו עליהם במשך הדורות. הרי כיוצא בזה, דברים רבים נשתנו והתקבלו לחומרא במשך הזמן, ומה נשתנתה תענית בכורות. וביותר תמוה, כיצד הם לא קיבלו זאת, ואילו דוקא אחרים, מחוץ לצנעא, שם המנהג התקבל? הרי צריך להיות הפוך. אנשי צנעא, אנשי הערים, בדר"כ הם מדקדקים עוד יותר במצוות. הם יותר מלומדים. הם יותר משתנים ומשתכללים. מדוע דוקא הם לא נהגו? ולא רק הבלדי, אלא גם השאמי. וזאת אעפ"י שהרב שתילי זיתים פירש כדרכו את השלחן ערוך, ולא התייחס בכלל אל המנהג. הקורא בספרו, מבין כי פשוט שמתענים.

אבל מצד שני, שמא יש לדייק ממהרי"ץ באיגרתו, שלא הזכיר את עניין תענית הבכורות, וכן ממהרש"ץ אחיו, בזבח פסת. ואמנם אינני יודע אם זאת ראייה. הרי הם לא באו לכתוב את כל הדינים השייכים לפסת ולערב פסת, אבל אולי ישנה בכל זאת קצת ראייה, שבזמנם גם כן הבכורות לא נהגו להתענות.

ובקשר למנהג השאמי, שגם הם לא נהגו להתענות, אעפ"י שהשתילי זיתים התעלם מהמנהג, נזכרתי. היכרתי את המנוח, רבי סעיד שרעבי זצ"ל. הוא היה גר בשכונת רמת עמידר שבעיר רמת גן, והיינו לומדים ביחד בבית הכנסת דרין. בזמנו הוא אמר לי, כי יחידי יחידים בעיר צנעא התענו בערב פסת. ממש בודדים. רובם לא צמו. בהיותו בתימן הוא היה מתפלל בביהכ"נ אלאוסטא, שהם שאמי.

בדרך כלל, עפ"י מה שידוע לי, קהילות תימן ברוב המקומות נהגו להתענות תענית בכורות. לכן אני חושב לתקן כך את הסגנון בשע"ה, דהיינו במקום 'יש מקומות' (בתחילת הסעיף) לכתוב 'ברוב קהילותינו'. המקומות שאני יודע כעת הם כמו רדאע, ועוד הרבה מקומות אחרים. גם אאמו"ר סיפר לי על העיר שלנו, כי משפחת קאפח משם, התענו בצורה ניכרת, כי היו שם בכור בן בכור בן בכור. שלוש דורות של בכורות, צמו והתענו בערב הפסת. לגבי העיר צנעא, מדוע המנהג הזה לא נתקבל, אין לי הבנה. אני קצת מתפלא. לא מובן לי. ניסיתי לחפש איזה הסבר, ולא מצאתי כלום.

ישנו למשל מנהג אחר, המיוחד לעי"ת צנעא, עליו דיברנו [בשיעור מוצש"ק תצוה, כי תשא, ודרשת חוה"מ פסת, שנת התש"פ] לגבי קריאת המגילה. מה נשתנו הם מכל העולם, שקוראים את הפסוק אחרי הש"ץ? פסוקי הגאולה, כגון, איש יהודי, וכן האחרים. מדוע דוקא הם התייחדו בכך ששינו את מה שכתוב בספרי הראשונים ואת מה שנהגו אצל כולם? מצאנו בס"ד הסבר לכך, כיעויין שם. אבל בנוגע לתענית בכורות, לא הצלחתי עוד להבין למה הם לא נהגו בזה.

ביאור הדברים, כי אף שיתכן והכי מסתבר שבדורות הראשונים כולם לא נהגו להחמיר בזה, וגם הרמב"ם לא הזכיר זאת, כי אין לכך מקור בש"ס. אבל מאידך גיסא, למה לא לנהוג כן בדורות היותר מאוחרים? הרי לאידך גיסא, הראשונים כתבו כך, וכן הוא במסכת סופרים [עיין בכל זה במפרשים על או"ח סי' ת"ע]. ממש פלא. הרי כולם למדו שלחן ערוך. וישנו סימן שלם ומיוחד העוסק רק בדינים אלו. ולא רק השלחן ערוך, אלא גם בספר מנורת המאור [תחילת פרק קמ"ב], שכולם למדו אותו, וספרו היה מצוי להם, כתב כך, גרסי' במסכת סופרים, הבכורות מתעניין בערב יום פסת. והטעם, זכר

שערי יצחק – השיעור השבועי

לסמוך. שאֵלתי היא מדוע לא החמירו. כמו בעניינים רבים, שהדורות האחרונים שגם בצנעא החמירו והוסיפו מה שלא נהגו הקדמונים. הא כיצד בכפרים דוקא השתנו לשבח? ידוע הטעם שכתב השל"ה ועוד רבותא, שהדורות האחרונים צריכים חומרות וסייגים טפי מן הראשונים, כי זוהמת נחש הקדמוני מתפשט וכו'. [עיינין שיעור מוצש"ק צו שנת התש"ע].

בירור הלכתי מקיף בעניין צירוף עשרה לתפילה ולזימון דרך מרפסות וחלונות. משא ומתן בדעת כמה רבנים מורי הוראה שליט"א, והכרעה למעשה.

עתה נדבר בס"ד על צירוף מניין דרך חלונות ומרפסות.

כך כתוב בקובץ ווי העמודים וסי' כ"ד, דף ע"ז, שאלה לכבוד הגר"י זילברשטיין שליט"א בזה"ל, היום לאחר שיצא הוראה מהרבנים, שאין להתפלל במנין גם לא בחוץ, יש אפשרות להתארגן בבנין שכל אחד יעמוד במרפסת שלו, וכך כל המניין יראה אחד את השני, ויתפללו יחד. יש גם כאלו המצטרפים דרך החלונות. נשאלת השאלה, האם זה נחשב לתפילה בציבור, והאם אפשר לומר באופן כזה דברים שבקדושה?

הרב זילברשטיין מאריך, ואין צורך להביא כאן את כל הדברים, כי הם העתקה מן הספרים, וכמעט שאין שם חידוש מיוחד.

לכן נקדים כעת את יסודות הדין, מדוע כל ההנהגה הזו לא נראית לי.

תחילה צריכים לברר ולחקור, מה הוא היסוד של תפילה בציבור. מנין עשרה לתפילה, הכוונה הוא שכולם נמצאים במקום אחד, וכמפורש בש"ע [סי' נ"ה סעיף י"ג] וברמב"ם [פרק ח' מהלכות תפילה הלכה ד']. וכך הוא לגבי כל דיני צירוף עשרה.

דרך אגב, הנני מתפלא על מה שכתוב בספר עריכת שלחן וחלק ה', דף רכ"ה [בזה"ל, יש יחידים שנהגו להתענות בערב פסח.

ובהערה הוא כתב כך, מרן בשולחן ערוך סימן תע העלה בפשיטות מנהג תענית בכורות ופרטיו. ובקהילותינו, רק יחידים נהגו בזה. ודע שכמעט בכל עניין והלכה, היו יחידים ואנשי סגולה שהידרו בכל חומרות ודקדוקים וכו'.

ואפשר שטעמו של הרב שתילי זתים, משום שמקורותיו ויסודותיו של מנהג זה קדומים, וכמובא בטור שם וז"ל, גרסינן במסכת סופרים, הבכורות מתעניין בערב פסח. והטעם, זכר לנס שניצולו ממכת בכורות, עכ"ל. ומרן בבית יוסף שם הביא בשם הרא"ש והמרדכי בפרק ערבי פסחים, דיש סעד למנהג זה בירושלמי, עיי"ש.

טוב ויפה. רק יש להעיר על מה שהוא כתב בגוף ההלכה, כי רק יחידים נהגו להתענות. אילו הוא היה מדבר על צנעא לבדה, היה הצדק עמו. אבל מכיון שהוא מדבר על כל קהילות תימן, צריך להעיר שהדברים אינם נכונים. בצנעא האמת היא כן, שיחידים ממש צמו. ועוד קצת מקומות. יש מי שאמר לי שגם בעיר דמאר (אך אינני יודע אם זו אמת). אבל במקומות אחרים, המנהג היה דיפשוט, נפוץ ומקובל. שם כמעט כולם התענו בערב פסח. כמובן רק הבכורים.

אני זוכר בילדותי בערב פסח, ביקשו ממישהו להיות ש"צ בתפילת ערבית. הוא אמר, אינני יכול, אני מתענה. שמו היה דוד הַבְּרִי ז"ל, אינני יודע מאיזה מקום בתימן הוא בא.

שאלה מהקהל: לגבי מנהג הצנעאנים, אולי הוא נסמך על הירושלמי, שהרי החיד"א בסי' ת"ע אומר שבירושלמי מוכח שאין צריך להתענות.

תשובת מרן שליט"א: לא זאת הנקודה. אינני שואל תירוץ על מה סמכו. ברור שיש להם ע"מ

ושליח ציבור עמהם. וכתב במשנה ברורה (ס"ק מח), אבל אם מקצתם בחדר זה, ומקצתם בחדר אחר, אינם מצטרפין, אף על פי שהפתח פתוח ביניהם, וכו' וכו'.

ובשערי תשובה הביא שיטות הפוסקים החולקים בזה, שאם הם נמצאים בעליות אף שרואים אלו את אלו אינם מצטרפים. ומכל מקום כתב במחזיק ברכה, שאם שעומדים שם בעליות או בעזרת-נשים, אינו בנקל לירד למטה לבית הכנסת, ומשתדלים להראות להם פניהם מלמעלה, יש לסמוך להקל.

עוד כתב, אם יש ב' כתות שם שאינם יכולים ליגע זה בזה, ויש ששה בבית אחד וארבעה בבית אחר, והם חלוקים במספרם כמשפט, שמעתי מרב אחד אהובינו נר"ו וכו'.

ובערוך השולחן (סעיף כ') כתב, שלכן די בראיית הפנים, כיון דכל בי עשרה שכינתא שריא, ועיקר השראת השכינה היא על הפנים כדכתיב (שמות לד כט) כי קרן עור פניו. דברי הערוך השולחן חשובים, הוא אמר טעם נחמד, אך יש לדון בזה. ובל"ג באחד השיעורים הבאים..

אפשר לראות בספר מחזיק ברכה בפנים, כי לא הוא בעצמו, דהיינו החיד"א, וגם לא אף אחד אחר מן הפוסקים, מדברים על המצב שהיגענו אליו כיום בעוונותינו הרבים, בו כל אחד נמצא לבדו, בחדר שלו. בביתו ובחומותיו. החיד"א שם מדבר על שתי אפשרויות, או באופן שנמצאים במקום אחד שש, ובמקום אחר ארבע, כך שרוב מנין נמצא במקום אחד. או באופן אחר, שהוא המצב הכי נחות ופחות שמצאנו, שנמצאים חמישה במקום אחד, וחמישה נוספים במקום אחר. הוא מדבר באופן שישנה קבוצה. אך מנין לנו כי גם באופן שהנמצאים ממש מפוזרים נחשב לצירוף מנין? זה לא מוזכר בשום מקום. ואפילו את מה שהתיר החיד"א, גם זה שנוי במחלוקת, וההיתר ממש חלש. ישנם הרבה חילוקי דעות.

זה לשון הרמב"ם, כיצד היא תפילת הציבור? יהיה אחד מתפלל בקול רם, והכל שומעים וכו'. אין אומרים קדושה, ולא קוראין בתורה ומברכין לפניה ולאחריה, ולא מפטירין בנביאים, אלא בעשרה. עוד שם [הלכה ז'] כל דבר קדושה לא יהא אלא בתוך העדה מישראל, שנאמר זנקדשתי בתוך בני ישראל'.

ממשיך הרמב"ם [הלכה ז'] ואומר, וצריך להיות העשרה כולן במקום אחד, ושליח ציבור עמהם במקום אחד. אחרי כן הרמב"ם מביא את דין חצר שנפרצה וכו'.

ובכן, תאמרו לי, מה יועילו לנו עשרה המפוזרים אחד הנה ואחד הנה? וכי כאשר כל אחד בבית וברשות בפני עצמו, כך נראה מקום אחד?

צריכים גם לזכור שישנם האומרים, כי דין קדושה השורה רק בעשרה הוא מן התורה, וכן היא פשוטות דברי הרמב"ם דלעיל, שאמר כך, כל דבר קדושה לא יהא אלא בתוך העדה מישראל, שנאמר זנקדשתי בתוך בני ישראל'.

הרחבתי בזה בס"ד בשו"ת עולת יצחק נח"ג סי' ט"ז דף ע"ג, ובתוך הדברים כתבנו כך, למדנו שהדבר שנוי במחלוקת ראשונים ואחרונים, אם הלימוד מן הפסוק ונקדשתי בתוך בני ישראל, שאין דבר שבקדושה בפחות מעשרה, הוא מדאורייתא, או אינו אלא מדרבנן. ואין בידינו להכריע כאחד מהם, כי יש פנים לכאן ולכאן. מובן כי ישנן צד גדול כי דין זה הוא מן התורה, וממילא אי אפשר לתפוס דוקא את הקולא. ומה גם שאנחנו נראה בהמשך שכל הסברות המקילות נשענות ממש על כרעי התורנגולת. וברור לענ"ד כי אין שום מקור מפורש המתיר זאת.

נמשיך לקרוא מתוך מה שכתוב בקובץ ווי העמודים בזה"ל, כתב בשו"ע (או"ח סימן נה סי"ג) צריך שיהיו כל העשרה במקום אחד,

שערי יצחק – השיעור השבועי

יוכלו לצאת חוץ, כי המקום צר בחוץ, וגם הוא מעבר לרבים. ובכי האיי גונא דאינם יכולים להיות ביחד מטעם המלך ושרי המדינות, וכבר השתדלו אלו הארבעה לבוא נגד הפתח ומראים להם פניהם, הו"ל כמראה פניו דרך חלון דמצטרף. והכא נמי דכוותה. וכל שכן הוא, כי לא אפשר בשום פנים להיות יחד, ולא קרב זה אל זה. וכיון דאיכא כמה פוסקים – המתירים – נראה לסמוך עליהם, ולא יתבטלו ארבעים יום מלהתפלל בצבור, ולא ישמעו קדיש וקדושה. כאב לרבינו החיד"א, מדוע הם יתבטלו מ' יום מתפילה בציבור? הם היו מבודדים.

חקירה זו, היא הקרובה ביותר לנושא שלנו. אך ישנו חילוק ביניהם. החיד"א מתיר באופן שנמצאים קבוצת אנשים מתוך רוב המניין בתוך חדר אחד, וקבוצה אחרת בחדר שני. ראיית פנים המוזכרת בש"ע בשביל צירוף המניין, היא באופן שנמצאים עשרה במקום אחד, והוא מצטרף עמהם. ובדוחק גם אם יש תשעה אנשים במקום אחד, אזי יכולים לצרף אותו. וגם אפשר להקל אם רוב המניין נמצאים במקום אחד. אבל פחות מזה, לא מצינו.

מצינו קולא גדולה יותר בדברי החיד"א [שם סק"ח], על חלוקת חמשה חמשה. וזה לשונו, ואראנדאד"ו – מובן שהכוונה למרפסת, או דבר הדומה לה, גוזזטרא – שלמטה בחצר חברת תלמוד תורה, ומתפללים שם, ויש למעלה חמשה, ולמטה חמשה, אינם מצטרפין. הרב שיירי כנה"ג. והרב מטה יוסף ח"ב א"ח סימן י"ג פליג על הרב, וסבר דמצטרפין. וכן עמא דבבב. והרב מלכי בקדש דחה דבריו דף קי"א ע"א. לא נאריך, רק אפשר כבר כעת להיווכח כי אפילו בחלוקת חמשה וחמשה, הדבר שנוי במחלוקת גדולה ועצומה. קושיות ותירוצים לכאן ולשם.

מוסיף החיד"א [שם סק"י] עוד, אם העומדים בואראנדאדו הנזכר, וכן העומדים בעזרת

ובכלל, כל עניין הדימוי בין צירוף לתפילה לבין צירוף לזימון, הוא בעצמו ספק גדול. מביאים בשם הרשב"א ובשו"ת ח"א סי' צ"ז, שהוא המקור הראשון, ולא כתב זאת אלא רק בתורת, אפשר. משמע שהוא בעצמו היה מסופק בזה. וממילא, ממש קשה לבנות על כך היתרים על גבי היתרים.

לפי מה שאני חושב, ולפי מה שאני רואה, אנשים מחפשים להם מצוות בכח, לכן מתאמצים לעשות מניינים כאלו. במקום לבדוק את מה שטעון תיקון, כמו שאמרנו מקודם, מרגיעים לעצמם את המצפון.

שאלה מהקהל: האם מותר לענות אמן על תפילות כאלו?

תשובת מרן שליט"א: ברכות רגילות, כגון מלך מהולל בתושבחות, יוצר המאורות, צריך לענות אמן. אבל על קדישים וקדושות ותפילות שמונה עשרה, לכל היותר יש לענות רק בלב. בדברים שצריך להם עשרה דוקא, אין להיכנס לספקות.

נקרא מתוך דברי החיד"א, שהוא אחד מן המקורות החשובים לדין זה, אך נתחיל ממה שהוא כתב לפני כן [מחבר"ר סי' נ"ה ס"ק י"א], מה שקצת דומה לזמנינו, בעניין הבידוד. וזה לשונו, בלאזאריטו – הכוונה מקום הַסְגֵר הידוע בזמנם – שנוהגים בערים האל, אם יש ב' כתות שם שאינם יכולים ליגע זה בזה – מחשש הדבקה – ויש ששה בבית אחד, וארבעה בבית אחר, והם חלוקים במספרם כמשפט, שמעתי מרב אחד אהובינו נר"ו שנסתפק הן בעודנו שם, אם הארבעה יכולים להיות לפני פתח הבית ויצטרפו לעשרה, כיון שרואים זה את זה או אינם מצטרפים.

ולי ההדיוט נראה לפי מה שכתבנו, דמצטרפים דהרי אלו אינם יכולים לבוא בבית, והשומר עמם בשדה לפני הפתח, וגם אשר בבית לא

כן הוא סיים וכתב לקולא, בלא להביא שום ראייה לדבריו. וזו לשונו, ומכל מקום יתכן שגם הפוסקים שהתירו לצרף כשנמצאים ברשות אחרת, כשרואים אלו את אלו, לא התירו אלא במקום שהרוב נמצאים במקום אחד, והמיעוט נגררים אחריהם. אבל כאשר כל אחד עומד בפני עצמו, ורק שרואים אלו את אלו, נראה שלכו"ע אינם מצטרפים למנין, ואי אפשר לומר קדיש קדושה וברכו.

אמנם כל זה בזמנים רגילים כאשר אפשר לצרף באופן אחר, אבל בזמנים טרופים אלו, שאין אפשרות לעשות מנין אלא באופן כזה, נראה שאפשר להצטרף גם באופן כזה, וכמו שהיקל החיד"א במחזיק ברכה לעשות כדי שלא יתבטלו מקדיש קדושה וברכו, וכיון שזה האופן היחיד שאפשר, נראה שניתן להצטרף.

ברם יש לתמוה על הוראה זו. הוא אומר כי כיון שאין אפשרות אחרת, אפשר להקל כמו שהיקל החיד"א. אבל כל המשענת שלנו הוא החיד"א, והוא בעצמו לא התיר במקום הדוחק אלא דוקא אם היו קבוצה במקום אחד. וכי בגלל שאין אפשרות אחרת, זו סיבה להצטרף דרך המרפסות? לא מובן. בעצם, לא נמצא שום מקור לדבריו להתיר. כי ממסקנת הדברים עולה, שאפילו המתירים כאשר ישנה קבוצה במקום אחד, לא אמרו כן אלא בקשיים גדולים. וכל זה בדוחק, ורבים חולקים. אך כיצד אפשר לבוא ולהתיר עוד יותר, גם באופן שמקבצים אחד אחד מחלון ביתו ומן המרפסת שלו? אין אפילו פוסק אחד שמתיר זאת.

צריך להזכיר שוב את מה שאמרנו, כי דין ונקדשתי, יכול להיות מאד שהוא מן התורה. השאלה נוגעת לספיקא דאורייתא. לא פשוט לבוא ולהקל בזה.

אותו הדבר צריך להעיר גם על הגרש"צ רזונבלט שליט"א. שלחו לי את תשובתו בנדון בזה"ל, בשו"ע סי' נ"ה סי"ד, מי שעומד אחורי

נשים, אינו בנקל להם לרדת לבהכ"נ, או לת"ת ומשתדלים להראות להם פניהם מלמעלה, נראה דיש לסמוך בזה על הרב בית דוד. דכפי מה שכתבתי לעיל, מוכרח לחלק מדין חלון, דסגי במראה פניו לדינים הנזכרים, כחילוק מהריק"ש, דמן האגף, יכול ליכנס בלא טורח כנזכר. והכא אם יש להם איזה סיבה קלה, דהוא טורח קצת, ומשתדלים להראות פניהם, נראה דמצטרפין. דהו"ל כמראה פניו מן החלון. וכו', ולפי האמור לעיל גם דעת מרן הכי.

הנה, הבאנו את סברת המתירים, והכל טוב ויפה. אך עד כאן הם לא התירו אלא באופן שישנם קבוצת אנשים במקום אחד. אבל עשרה המפוזרים ממש, אחד כאן ואחד במקום אחר. הרי זה בדיוק הפוך מעשרה. וכי כאשר כל אחד נמצא לבדו, זהו מה שנקרא מנין? וכי כך הוא צירוף מנין? לכל הפחות, אם יהיו במקום אחד חמישה, יש ממה להתחיל. יש ממש חברה, ואפשר להצטרף עליה. בתחילת השבוע כבר פרסמנו את ההוראה, שצירוף מרפסות איננו נחשב למנין.

שאלה מהקהל: ואם ישנן מרפסות הסמוכות ממש אחת לחברתה, כגון שהם באותו קומה, וצמודות זו לזו?

תשובת מרן שליט"א: איך יכול להיות שנחשב לצירוף? הרי כל אחד רשות לעצמו.

בס' חקרי לב סי' כ"ז כ"ח כ"ט מעמיק מרחיב ומאריך בעניינים הללו, ושם מסיק דלא כמחזיק ברכה, וסובר שלא לסמוך להצטרף בלאזאריטו בשני בתים ורואים זה את זה, והביאו מסקנתו בסידור בית עובד, ובכף החיים (סופר) סי' נ"ה סס"ק ע"ט.

האמת היא שהרב זילברשטיין בעצמו הרגיש בדוחק שבדבריו לקראת סיום התשובה, והבין כי אין הנדון דומה לראיה. הוא הרגיש שהסברא מופרכת, ואינה ברורה כלל ועיקר, אך אעפ"י

שערי יצחק – השיעור השבועי

המפתן הוא מצרף אותם, ומשמע דווקא המברך אבל אחר מבני החבורה לא. המדובר באופן שנמצאים אנשים בבית בסעודה, ורוצים להצטרף ביחד לזימון. דהיינו, שאחד זמן, ויוציא את כולם ידי חובתם. והבעיא היא, מכיון שחלק מן האנשים בתוך הבית, וחלק אחר בחוץ. אכילה כזו אינה נחשבת לצירוף, ואינם יכולים לזמן ביחד. אבל באופן שישנו שמש המגיש לכולם ביחד, הוא מצרפם לחבורה אחת. לפי זה גם המזמן צריך לעמוד במפתן.

אלו דברים נכוחים, וטובים מאד. המברך נחשב כמו השמש, כי הוא מוציא אותם.

ומסיים על כך, ולפי"ז ה"ה בנדון דידן לגבי להצטרף לעשרה לתפילה, נראה דאין להקל בזה אלא א"כ רואים כולם את כולם, או לכה"פ שהש"ץ רואה את כולם, שאז הוא נחשב כמו המברך, מאחר שכולם צריכים לו לקדיש ולקדושה. אבל אם חלק מהעשרה אינם רואים את האחרים, וגם הש"ץ אינו רואה את כולם, אינם יכולים להצטרף למנין.

תחילה יש להעיר על כך, כי מה שהוא מציין כמקור לשער הציון, הנה הוא בעצמו העלה דבריו בספק, כיעויין שם. דבריו נאמרו רק בתורת אפשר. עוד יש להעיר, בשלמא לגבי זימון, המברך נמצא על מפתן הבית, ומפריד בין המסובים. חלק אוכלים בתוכו, וחלק אוכלים בחצר, והוא נמצא במקום מרכזי, ומחבר את כולם. אבל תמוה, בעניין שלנו, היכן נמצא חיבור בין כל האנשים? מה הקשר בין כולם? הלא לגבי זימון, המברך מצרף את שתי החבורות ביחד, לחבורה אחת, אבל כאן אין שום צירוף. אין בכלל חבורות, רק אנשים בודדים, מפוזרים ומפורדים?

והערה נוספת שצריך להעיר, כי עצם הדימוי בין תפילה לזימון, גם הוא בעצמו דבר שאינו ברור, וכאמור לעיל. אין יסוד מוכרח להשוות אותם.

ביהכ"נ וביניהם חלון, אפילו גבוה כמה קומות, אפילו אינו רחב ארבע, ומראה להם פניו משם, מצטרף עמהם לעשרה. ובמשנ"ב ס"ק נ"ב מבואר, דאיירי אף באופן שאין עשרה בבית הכנסת, והיינו שאותו אחר שרואה אותם מהחלון יכול להשלים לעשרה. ועפי"ז נראה דה"נ בגוונא דידן שרואים אלו את אלו מהמרפסות, שפיר יכולים להצטרף לעשרה.

אלא שיש לדון בזה באופן שחלק מהעשרה אינם רואים את כל העשרה, אם גם בכה"ג הם מצטרפים, וכגון שהעומדים במרפסת א', והעומדים במרפסת ג', אינם רואים זה את זה, אך העומדים במרפסת ב' רואים גם את העומדים במרפסת א', וגם את העומדים במרפסת ג', אי סגי בזה להצטרף לעשרה וכו'.

הוא ממשיך ודן על מי שעומד אחורי בית הכנסת, ויש שם חלון, ומראה להם פניו. רק באופן זה הוא מצטרף לעשרה, כי נמצאים בפנים עשרה, והוא מצטרף מן החלון. כמו כן באופן שנמצאים בתוך בית הכנסת תשעה, שהוא מצטרף עמהם מבחוץ, כי במצב כזה יש רוב מתפללים. אך תמוה, וכי אפשר לבוא ולדמות זאת גם למצב שלנו, שנמצאים עשרה מתפללים מפוזרים, אחד במרפסת זו, והשני במרפסת אחרת, וכך כל העשרה. איפה מצאנו מקור לחידוש גדול כזה, שמצטרפים כך למנין? ממש תמוה.

הם דנים על שאלות אחרות, מה לעשות כאשר חלק פה וחלק שם, ושנים באמצע מצרפים אותם. ציר השאלה נסוב בדין חלק מעשרה שאינם רואים את החלק האחר, אולי גם בזה מצטרפים. ממש הלכו לדברים אחרים, רחוקים.

אח"כ הוא מביא דברי שער הציון [בסי' קס"ה] וכתב על כך בזה"ל, מבואר שדין זה נאמר דווקא בשמש מחמת שהוא משמש לכולם. אבל אחר שיראה את כולם, לא יהני. ודייק כן מהא דמבואר שם, שאם המברך יושב על

תשובת מרן שליט"א: בזה נראה לי שהוא לא דיבר. לקמן נביא בס"ד את דעת הרב דינר שליט"א.

הרב רוזנבלט מוסיף להביא את דברי הרשב"ש (בתשובותיו, הובא בביאור הלכה ריש סי' קצ"ה), כי מה שאמרו להקל בצירוף, היינו דוקא אם נמצאים שתי חברות. דברי הרשב"ש נפלאים, ומוכיחים את האמת בסוגייתנו. ביאור הדברים, כי כך יש בכל חבורה כדי לזמן, ולצורך הצירוף לעשרה, מצרפים את כולם, או אז התירו. אך גדולה מזו, אם כל אחד נמצא לבדו, לא מהני שום תקנה.

כך כתוב בהמשך השיעור הנז"ל, וכתב ע"ז המשנ"ב שכך הוא דעת הגר"א וכן מסתבר, ואעפ"כ לגבי תפילה נקט המשנ"ב בפשיטות, שמועיל רואים אלו את אלו גם לצרף להשלים לעשרה, וכמו שהובא לעיל מדבריו בס"ק נ"ב, ובהכרח צ"ל כמו שנתבאר שלזימון צריך קביעות וחיבור משא"כ לתפילה.

וכן נראה ממה שהביא השערי תשובה בסי' נ"ה סק"ז מהמחזיק ברכה, שדיבר על זמן כזה שלא היו יכולים להיות עשרה ביחד, מחמת שהיה שם מחלה מדבקת, וכתב שיש להתיר להצטרף ע"י שרואים אלו את אלו. אף ששמע בדבריו שהיה שם מעבר לרבים שהיה עובר ביניהם, והיינו לכאן מהא"י טעמא דגבי תפילה אי"ז מפסיק וכמו שנתבאר.

מסקנת הדברים, הנה נתבאר שיש מקום להחשיב צירוף של עשרה מתפללים במרפסות במנין, כאשר יש עשרה הרואים זה את זה, או אם הש"ץ רואה את כולם, ולכאורה הוא אפי' בכה"ג שיש רה"ר העוברת ביניהם, ואף שלגבי ברכות צ"ע אם ראוי לסמוך ע"ז מאחר שיש חולקים בזה, מ"מ לגבי קדיש וקדושה יש מקום גדול להקל בזה.

אחרי כן באותו השיעור, הוא ממשיך ודן על ברכת כהנים וקריאת התורה. זה נוגע לשאלות חמורות מדאורייתא, אז הוא מניח אותם בצריך עיון. הוא מבין כי יש בכך חשש. לא ברור לו. הוא לא מיקל בברכה לבטלה. אבל בקדיש וקדושה הוא מבין, כי מתוך הספק יש להחמיר. דהיינו, שהוא מתייחס אל הסוגיא באופן הפוך. הוא חושב כי כיון שישנו ענין לומר קדיש וקדושה, יש להחמיר מן הספק.

אבל הוכחנו מקודם כי ההיפך הוא הנכון. אדרבה, קדיש וקדושה לבטלה, יתכן מאד כי גם הם נוגעים ופוגעים לאיסורי תורה. מדוע הוא חושב שברכות לבטלה יותר חמורות? הרי אפילו ברכה לבטלה, ישנן דעות שאיסורה הוא רק מדרבנן, ולא מן התורה. גם זה שנוי במחלוקת, ומה ראית.

ראיתי אח"כ עוד תשובות או פסקים מרבנים מפורסמים, ולא נחה דעתי הענייה כלל. כגון הגר"מ גרוס שליט"א, הגר"מ קראפ שליט"א, הגר"מ רובין שליט"א, והגר"מ לובין שליט"א. מאידך הראוני אח"כ שיש שפסקו כדברינו לאסור, כגון ידידנו הגר"ד יוסף שליט"א, הגר"ג בן משה שליט"א, והגר"מ פנירי שליט"א, ועוד. [ואח"כ נדפס עץ חיים באבוב חוברת ל"ג ניסן התש"פ, וראיתי שדנו בעניין תפילת המרפסות מדף רכ"ה].

אגיד לכם את הרגשתי. ראיתי את תשובותיהם המתירים, התבוננתי וניכר כי הם כתבו את ההוראה הזאת בחפזה. כנראה בגלל שהימים טרופים בעוה"ר, לא היה להם זמן להיכנס לעומק הסוגיא, ולשדד עמקים. לא היה להם פנאי לעיין בשרשי הדין, וכתבו תשובות, מבוהלים ודחופים. מסתבר לי כי אחרי שהם ישובו ויעיינו בהוראתם, יחזרו בהם.

שאלה מהקהל: האם הרב זילברשטיין היקל גם לגבי ספר תורה?

האם מותר להם לארגן מנינים ביחד, כשכל אחד נמצא במרפסת שלו?

יסוד השאלה הוא, האם נחשב תפילה במנין לצורך אמירת קדיש וקדושה כשכל אחד נמצא ברשות אחרת.

תשובה: כתוב בשו"ע (או"ח סימן נ"ח סעיף י"ח), אם קצת העשרה בביהכ"נ וקצתם בעזרה, אינם מצטרפים. וכתב המשנ"ב (שם ס"ק נ"ז בשם הפמ"ג), דמיירי בשאינן רואין זה את זה. דברואין זה את זה, אפילו בשני בתים ממש מצטרפין, דומיא דזימון (לקמן בס"י קצ"ה). ויש מחמירין אפילו ברואין. ובמקום הדחק, אפשר שיש להקל. וכתב המשנ"ב (ס"ק נ"ב), העומדים בעזרת נשים ובמחיצה המפסקת יש חלון ומראה להם פניו משם מצטרף עמהם לעשרה.

ובשעה כזאת, אין יותר "מקום הדחק" מזה. וא"כ כל אחד יכול להתפלל במקומו [במרפסת, שיראו אחד את השני] וכך יכולים לצרף עשרה ביניהם ולהתפלל במנין.

טוען הרב דינר, כי אין יותר דוחק מזה. לכן כל אחד יתפלל במקומו, ויכולים להצטרף. אלו הם דבריו. אך גם הם לא מובנים. מהיכן הביא ראייה? מהמשנה ברורה המתיר לצרף אחד מבחוץ, כאשר מתפללים עשרה במקום אחד. דהיינו, תשעה נמצאים במקום אחד, והעשירי נראה אליהם מבחוץ. אבל אנחנו כיום מדברים על בודדים. בכלל אין קשר בין הדברים. אם כל אחד ברשות בפני עצמה, איך יצטרפו?

נוספו שם דברים תמוהים טפי, לגבי קריאת התורה, ומסקנתו היא שאפשר לקיים אפילו קריאת התורה דרך המרפסות. וזה לשונו, האם גם בקריאת התורה יכולים להצטרף, באופן שכל אחד מתפלל במקומו [בתנאים הנזכרים לעיל], ואם כן איך יעלו עליות שהרי הספר תורה נמצא רק במקום אחד ושאר האנשים

הוא מבין כי צירוף לתפילה הוא דבר יותר קל. אך לפי ענ"ד האמת היא הפוכה. בזימון פשוט ומפורש ענין הצירוף, וכמו שכתוב בספרי הפוסקים. אך הדימוי לתפילה, אינו ברור בכלל. ולגבי עיקר שאלתו, מדוע המשנה ברורה מיקל בפשיטות? כי הוא מדבר דוקא באופן שנמצאים רוב מנין במקום אחד. הרי זימון הוא שונה לגמרי, כי אוכלים ביחד חבורת שלוש אנשים, לכן הדבר כך. אבל התפילה שהיא צירוף עשרה, גם לרוב המנין ישנה חשיבות והיכר, שהמיעוט יצטרפו אליהם. לכן המשנה ברורה היקל עוד יותר. אך לגופו של ענין, צירוף לתפילה חמור יותר, ולא כמו שהוא מבין כי הוא קל עוד יותר.

אבל ניכר שהמגמה שלהם לחתור להתייר, כמו שהוא מסיים בסוף בזה"ל, בפרט כעת שהוא שעת הדחק גדול שא"א להתאסף יחד, ועם ישראל צמאים למצוות, ורוצים לזכות למעלה של תפילה בציבור, נראה דיש להקל בזה להתפלל באופן כזה.

אשריהם ישראל, המחפשים לקיים את המנינים. אבל צריכים לדעת, כי אילו היה חובה לקיים מנין בשביל תפילה, ניחא. אבל לדעת הרבה פוסקים, אין הדבר אלא בגדר השתדלות. אם יש לאדם אפשרות, שיתפלל במנין.

אבל מה שרואים כאן, הוא דבר הפוך ממה שהקב"ה רוצה. כך מרגיעים את המצפון, מרגישים שמתפללים במנין, והנה הכל בסדר. מדוע לא מדברים על תיקון הדברים העיקריים? עליהם צריכים לשים לב, ובהם יש להתעכב. לא להמשיך בסדר היום הרגיל.

נמשיך לקרוא מתוך מה שכתוב בעלוני מתיקות ההלכה [להגרי"א דינר שליט"א, ניסן ה'תש"פ, גיליון 22, תפילה במנין]. וז"ל השאלה, תושבים בשיכון הנמצאים בבידוד, בגלל שאחד מהתושבים היה חיובי לבדיקת הקורונה,

במקום אחר, ואי אפשר שכל העולים יראו מהספר תורה?

תשובה: כתוב בשו"ע (או"ח סימן קל"ה סעיף ח'), אם אין לוי בבהכ"נ, כהן שקרא ראשון מברך שנית במקום לוי, אבל לא כהן אחר, כדי שלא יאמרו שהראשון פגום. משמע שאפילו שתיקנו שיהיה שלש עליות ביום חול, יכול להיות שרק אחד יקבל עליות על כל הקריאה, שהרי כשאין כהן יש רק שני עולים. ולכאורה גם בתקופה זו שנקראת "מקום הדחק" אפשר להעלות עולה אחד שיעלה את כל העליות לכל הקריאה, אפילו בשבת ויום טוב. וראיה לדברינו, ממה שכתוב בשו"ע (או"ח סימן קמ"ג סעיף ה'), בית הכנסת שאין בהם מי שיודע לקרות אלא אחד, יברך ויקרא קצת פסוקים ויברך לאחריהם, וחוזר לברך תחילה וקורא קצת פסוקים ומברך לאחריהם, וכן יעשה כמה פעמים, כמספר העולים של אותו היום וכו'. זו הלכה ידועה, ומקורה בתוספתא [פ"ג דמגילה].

אמנם בימים אלו גם לרמ"א אין עצה זו, שהרי כל אחד נמצא בבית אחר, ולכן אין ברירה אלא מי שמחזיק ספר תורה בביתו, הוא יהיה הקורא, ויעלה לתורה לפי מספר עליות היום. דהיינו שבשבת יעלה שבע שמונה פעמים, וביום חול ג' פעמים.

לבד מן הנושא שלנו, הנוגע לצירוף מנין דרך מרפסות, יש להעיר הערה צדדית על מה שכתוב פה, שהיא נכונה אפילו לשיטתו. כי בשבת עולים, שבע שמונה. למה שמונה? ברור כי בשביל המפטיר וההפטרה. במחילה מכבודו, נראה לי שהדברים אינם נכונים. לא יתכן דבר כזה. באופן שהעולה השביעי יודע שאין מפטיר, הוא בעצמו מפטיר. זו הלכה מפורשת בשלחן ערוך [סי' רפ"ב סעיף ה'] בזה"ל, אם לא נמצא מי שיודע להפטיר, אלא אחד מאותם שעלו לקרות בתורה, וכבר אמר ש"צ קדיש אחר קריאת הפרשה, זה שרוצה להפטיר צריך לחזור ולקרות ויברך על קריאתו תחלה וסוף.

הגהה. אבל אם לא אמר קדיש, יפטיר מי שעלה לשביעי אם יודע, ואם יש אחרים שיודעים להפטיר לא יפטיר מי שעלה כבר. וכן הוא בענייננו, כיון שאין כאן מי שיעלה להפטיר, כי לא נמצאים אנשים אחרים שיכולים לקרוא כעת.

הלכה זו נכונה בכל שבת ושבת, גם אצלנו. אם יודעים כי אין מישהו שיכול לעלות למפטיר, באופן זה השביעי עולה למפטיר, כי הלכה פסוקה, שהמפטיר עולה למנין שבעה. וכגון שרצונו לעלות (או לקנות) קריאת שביעי וגם ההפטרה. עניין זה נכון לדין שבעתיים, כי הוא נוגע לתוספת ברכה לחנם.

אבל לעצם הדברים, הם תמוהים טובא. וכי אפשר לסמוך בקריאת התורה, לצרף אנשים המפוזרים? הרי קריאת התורה היא ככל הדברים שבקדושה? ואין לנו בכלל מנין.

והיותר תמוה, שהוא הפליג עוד יותר, במחילה מכבודו, לדברים מוזרים. וז"ל, ויש לדון, שיתכן שהשכן העומד במרפסת אחרת ונמצא רחוק מהספר תורה, הוא יעלה לתורה ויברך בקול את הברכות כדי שישמעו אותו עשרה, אע"פ שלא נמצא על יד הס"ת. שהרי לא גרע מסומא שיכול לעלות לתורה אע"פ שלא רואה בס"ת, כמו שכתב הרמ"א (בשו"ע או"ח סימן קל"ט סעיף ג'). ומהרי"ל כתב דעכשיו קורא סומא, כמו שאנו מקריין בתורה לע"ה.

ממש תמוה. איפה נשמעו דברים כאלו? איפה הוא עולה? בבית שלו. ומדוע? כי הוא לא גרע מסומא. וכי אפשר לדמות ביניהם בכלל? סומא הוא עולה לתורה. מברך על העלייה שנמצא פה. וכי אפשר לברך על התורה ממרחק חמשים אמה או יותר ממנה? וכי העיקר הוא שכולם ישמעו את הברכה? מה הראיה מסומא, שעולה בפועל לתורה. כל הבעיא של סומא היא, שהוא לא רואה את מה שכתוב. אבל סומא אינו שייך לענייננו, כי אז הספר תורה מונח לפניו, משא"כ בענייננו.

שערי יצחק – השיעור השבועי

אבל בכל אופן, הוא בעצמו נזהר יותר. והביאו בשמו בזה"ל, עשרה שכנים הרואים אלו את אלו דרך החלון או מרפסת ביתם, וכולם שומעים את הש"ץ, מצטרפים למניין. וראוי שהש"ץ יוסיף תנאי שאם אין מצטרפין, תהא תפילתו נדבה. תנאי כזה הוא יציאה מן הספק.

אינני יכול לדון בראיות כהוגן, כי אי אפשר לקראם כדבעי. עכ"פ יש להעיר בזה, א"כ מה יאמר בשבת וי"ט ומוסף שאין מתפללים נדבה כמבואר בש"ע סי' ק"ז סעיף ה' ויש שהאריכו לטעון שתפילת ציבור א"א שתהא נדבה, עי' פסקי תשובות סי' קכ"ד הערה צ', והלכה ברורה סי' קכ"ד בשעה"צ אות מ"ה].

הוא דן על שביל המפסיק בין הבתים, שהפסקה כזו גם היא מסובכת, ומעוררת שאלה אחרת. דרך רשות הרבים המפסיקה, מבטלת את הצירוף. בל"נ עוד נרחיב בזה בשיעור נוסף.

לגבי קריאת התורה, גם הוא אומר, שיכבדו את השכנים מן המרפסות. גם זה נמצא לכאורה בתמיהה עצומה.

אבל לזכותו ייאמר, כי בסופו של דבר הוא אומר כך, כל פסקים אלו, אני כותב משיקול הדעת. שלא מצאתי כ"כ בפוסקים שידונו הלכה למעשה במצבינו, ויש לדון עוד בדברים אלו. הוא מודה כי עדיין הוא צריך לעיין בסוגיא, לראות אם אפשר לצרף דרך המרפסות, או שלא.

והוספת העורך: יש ליתן לב שהגר"מ שטרנבוך לא התיר אלא באופן שרואים אלו את אלו, שלא כמו האחרים. שאלו נ"י].

דעתי הקצרה אמורה, כי בסופו של דבר אין להצטרף למרפסות כך. אין אפילו פוסק אחד שכתב במפורש, שיכולים לסמוך עליו, שמתיר לצרף באופן כזה. יחידים הנמצאים במרפסות, זהו דבר שהוא בדיוק הפוך ממניין. אילו היו

ותמוה עוד יותר, מה שהוסיף וכתב חידוש עוד יותר גדול בזה"ל, ועוד יש להסתפק, אם כל אחד עומד במקומו ולכל אחד יש ספר תורה, האם כל אחד יכול לקבל עליה. דהיינו, האם אפשר לחלק את הקריאה בכמה ספרי תורה, או שחייב קריאת התורה צריך להיות רק בספר תורה אחד? השמעתם את הספק? מדובר אם שכן אחד נמצא אי שם, עם ספר תורה. ואחר נמצא במקום אחר, גם הוא עם ספר תורה. וחבירו גם הוא במקום שלישי, יש לו ספר תורה. יש להם שלושה ספרי תורה, וכך הם קוראים. הלכה תמוהה ביותר. אומרים להם, אתה תקרא ראשון, ואתה שני, ואני שלישי, עד הסוף. כל אחד קורא מביתו. הלכה זו היא בספק אצלו, כי יש לו צד לקרוא כך בתורה.

לא יתכן דבר כזה. איפה נשמעו דברים כאלו? ממש אינני יודע כיצד הם הגיעו למסקנות כאלו. אינני מבין מדוע כל ההלכות המדוברות כאן, נשענות על סברות, בלי שום ראיות ומקורות. לפקצ"ד זה חובא ואטלולא.

דרך אגב, שמחתי לראות בקשר לסיום הנשמע בטלפון, עליו דיברנו מקודם, כי גם הוא כתב זאת. לפני כן, כאשר עניתי לרב אביחי שרעבי יצ"ו בתשובות, לא ידעתי זאת. אז עניתי, וכמו שאמרתי מקודם, כי בשעת דוחק גמור, אפשר לסמוך על סיום דרך הטלפון. כעת הנני רואה כי גם מביא אומר כן, בשם מו"ר הגרש"ז אורבך. וז"ל, לסמוך על שמיעת הסיום בטלפון, הורה הגרש"ז אויערבך זצוק"ל (מעדני שלמה עמוד ב') שבשעת הדחק, כגון מי שאירע לו אונס ואינו יכול להגיע למקום הסיום, רשאי לסמוך על צירוף לסיום על ידי שמיעתו בטלפון. ויישר חיליה לאורייתא.

עוד הביאו מסיעת המתירים, את הגר"מ שטרנבוך שליט"א. לפי מה שמובן, הוא ביסס את ההיתר בראיות, אך מכיון שבהדפסה שהגיעה אלי, קשה לקרוא את מה שכתוב, הדפוס מטושטש, אינני יכול להיכנס לראיותיו.

לפחות חמשה או ששה הנמצאים במקום אחד, והיתר מצטרפים אליהם, אזי נקרא מנין בשעת הדוחק. אבל יחידים, בכל מקום לא נחשב מנין. וכשנמצאים חמישה או ששה במקום אחד, שאמרנו כי השאר מצטרפים אליהם, אין מדובר כשהשאר מפוזרים כל אחד במקומו, אלא רק שהמיעוט מכונסים ביחד. כי ששה אנשים במקום אחד, ועוד אחד מפה, ואחר מכאן ואחר משם, אינו נחשב למנין. נראה לי ממש מוקצה מן הדעת לחשוב אחרת.

וכמו שאמרתי מקודם, אני דן אותם לכף זכות. יתכן שהם היו טרודים, ולא עיינו יפה בהוראה זו. ניכר שכתבו בחיפזון. הדברים פורחים באויר, ואין להם ע"מ שיסמוכו.

שאלה מהקהל: ישנה שאלה אחרת, לגבי חדר מדרגות, האם אפשר לצרף עשרה בתוך חדר מדרגות בכמה קומות?

תשובת מרן שליט"א: זה יותר קל, כי אין מחיצה ביניהם, אך דוקא באופן שרואים אלו את אלו.

המשך השאלה מהקהל: ומה לעשות כשחלקם רואים וחלקם לא, דהיינו שכל אחד יושב במפתן ביתו.

תשובת מרן שליט"א: כל העניין של חלקם רואים אלו את אלו, שנוי במחלוקת. ואפילו שהם ברשות אחת כללית, מכל מקום, שכן אחד נמצא בקומתו ושכן אחר נמצא בקומתו. לכן במצב שאין ברירה אחרת, יש על מי לסמוך. שאלה כזו, היא יותר קלה מהנידון דלעיל. אבל לא הייתי אומר לך לזיזם דבר כזה. דהיינו, אם מישוהו ארגן מניין כזה, יש על מי לסמוך, להשתתף ולהצטרף, אבל הדבר איננו פשוט.

שאלה מהקהל: הרי יש בביה"ל שם דברי הרשב"א שמיקל אפי' כשאין בכל חבורה כדי

זימון, דהיינו לא ישבו שלושה ביחד, דלא כהרשב"ש, אז גם בנדון דידן אפשר להקל לשיטתו. ולמה הרב אומר שאין אפילו פוסק אחד לסמוך עליו?

תשובת מרן שליט"א: נדון דידן שאני, כיון שכל אחד בבית בפע"צ, רשות נפרדת. שם מדובר שהם כל א' בשלחן נפרד, אבל עכ"פ הם באותו בית. כמרכן בכף החיים סק"ב בשם שו"ת כתונת יוסף, מדובר שהם בחצר אחת. מי שיעיין בגוף הכתונת יוסף, יראה שזה ברור כשמש.

שאלה מהקהל: מה לעשות כשאני שומע שהם עונים קדיש וקדושה?

תשובת מרן שליט"א: לענות בלב, לא בפה. קיי"ל ספק ברכות לקולא.

ולעניין שאין מועיל מניינים במרפסות וכדומה, כן גם היא דעת מהרח"כ בשם טוב פרק ח' מתפילה הלכה ז' ד"ה וצריך. ועיין שם פרק ה' מברכות הלכה י"ב ד"ה שתי: איתמר. ועיין בדברינו לקמן שיעור מוצש"ק תזריע ומצורע בל"ג. יב"ן.

ולגבי זימון חבורות של שלושה שלושה, יש לעיין ולדון האם חבורות של חמשה חמשה בשני בתים, מצטרפות לזימון בשם. אם לא, תהיה מכאן תשובה נוספת שאין ללמוד מזימון, דשאני התם שכל חבורה וחבורה כבר נתחייבה. איתמר.]

אין ראוי להניח בטנים בתוך החרוסת, אעפ"י שהיא מוטעמת יותר בכך.

אנחנו נסיים בכמה דברים קטנים. ראשית, יש ששאלו על החרוסת, האם אפשר להניח בתוכה בטנים? טוענים, כי כך החרוסת מוטעמת יותר.

שערי יצחק – השיעור השבועי

יעו"ש. ועל זה בא החיד"א בברכי יוסף סי' תע"ג ס"ק י"ג ומציין שכן יש מקור לכך בפ"י רינו מנוח על הרמב"ם פ"ז מחמץ ומצה הלי"א. מעניין אם מישהו ימצא מקור לבטנים. כמדומני אין.

התעוררות לזהירות בגניזת ספרי הקודש בכבוד הראוי להם.

דבר נוסף חשוב, הראוי לזמן שלנו, על הגניזות. כנראה שלא מפנים כעת את הגניזות כראוי, או שישנו לחץ מסויים, כי אנשים מוציאים כל מיני דברי תורה וספרים מבתיים, והולכים לגניזה. רגילים להניח את השקיות ליד הגניזה, מחמת שהגניזות מלאות.

וזן מלאות, או בגלל העומס, או בגלל שאנשים לא משלמים. גם רגילים לשלוח ילדים. בסופו של דבר מניחים רבים את השקיות על יד הגניזה, והיא עלולה לבוא לידי בזיון. יכול לרדת עליהם גשם וכיו"ב, והדבר חמור מאד.

ובפרט שראיתי בספר גנזי הקודש [בדף י"ט], שכתב בשם ספר המטעמים [עמ' ס"ה] דבר חמור מאד. וזה לשונו, השכר והעונש בגניזה וכבוד הספרים. קבורת הגניזה, עפ"י רוב עושים זאת בעת המגיפה רח"ל, והוא סגולה לעורר רחמים בזה. מבואר כי ישנה סגולה לקבור את הגניזה, כעצה לעצירת המגיפה. כי כמו שאנו חסים על שמות ודברים שבקדושה, שלא ילכו לאבדון ולבזיון, כך כך ירחם השי"ת עלינו ועל בנינו, שלא נלך לאבדון ולבזיון.

נמצאנו למדים כי קבורת הגניזה כדינה, היא סגולה להינצל מן המגיפה. אבל אם מוסיפים חטא על פשע ח"ו, זו סכנה. מגדילים חרון אף על ישראל רח"ל. אסור להניח את הגניזות להפקר. הם מתפזרות אנה ואנה. עפים ברוח ובגשם. דומני כי אותם הממונים על פינוי הגניזות, צריכים להזדרז ולאסוף את הכל. אך כנראה שיש עליהם במצבנו היום קשיים, ואין

אינני יודע מדוע מוציאים כל מיני דברים. לא נאריך בכך כעת, אך צריכים לדעת את היסוד, כי העיקר בהכנת החרוסת אינו המתקנות שלה, אלא המשמעות של כל מין ומין ממרכיביה. לכל דבר ששמים בתוכה יש סיבות מיוחדות.

העיקר בחרוסת הוא התמרים, כנודע. וכתוב על כך [שיר השירים ז, ט], אֲמַרְתִּי אֶעֱלֶה בְּתֶמֶר. מובא בתוספות [על מסכת פסחים דף קט"ז ע"א ד"ה צריך] כך, ובתשובת הגאונים מפרש לעשות חרוסת בפירות שנדמה לכנסת ישראל בשיר השירים, 'תחת התפוח עוררתך', 'כפלח הרמון', 'התאנה חנטה', 'אמרתי אעלה בתמר'. אגוז, 'אל גנת אגוז', ושקדים על שם ששקד הקדוש ברוך הוא על הקץ. ישנם המביאים זאת [עיי' הגדה שלימה דף 62 הערה 12] בשם המדרש.

הרמב"ם בפירוש המשנה [פסחים פרק י"א] אומר, כי יש לשרות תאנים או תמרים. ובדרך כלל מקובל להכין את החרוסת מתמרים. גם הרמב"ם עצמו בחיבורו הקדים את התמרים, וכן הגאונים, ועוד רבים מגדולי ישראל.

אילו עם ישראל היו נמשלים לבטנים, נחא, אבל לא מצאתי בשום מקום כי עם ישראל נמשלו לבטנים...

שאלה מהקהל: לא ידעתי, והוספתי בטנים לחרוסת. אפשר להשתמש?

תשובת מרן שליט"א: אפשר. רק אל תעשה מנהגים חדשים. שנה הבאה אל תעשה.

מובן כי אין בזה איסור וקפידא מבחינה הלכתית, רק שלא רצוי לשנות.

כך רואים מהבית דוד להגר"ד משאלוניקי שתמה על מנהג עירו שעושים חרוסת מערמונים מניין להם, שלא נזכר זה בשום פוסק, וגם לא מצינו שנדמו ישראל לערמונים

להם את האפשרות הזו. על כן צריכים לראות שלא להוציא כעת את הגניזות מן הבתים. הדבר חמור מאד.

אגב, שמחתי לראות דבר נוסף בספר גנוי הקודש [שם אות ב'], שהוא מביא את דברי מהרי"ץ בשו"ת פעולת צדיק וח"ב סי' קמ"ג, שכתב בזה"ל [הוא קיצר, ואנחנו העתקנו בהרחבה, לרגל חשיבותם. העורך], עתה באתי על מה שראיתי קושרי כתבי הקודש, שעושים טבלאות לספרים משיירי כתבי הקדש שבלו, ועושים דבק בין כל עלה ועלה, ומדבקין אותם עד שיעשה כטבלא, ואח"כ נותנין עליהם עור ועושיין אותן תיק (כתיק) לשמור הספר. וכל זה אסור מדינא, כאשר אני עתיד לכתוב לקמן. מה חרי האף הגדול הזה, לאבד כתבי הקדש שבלו, כאשר ראיתי כמה מהן ואין דורש ואין מבקש, ואין חומל על כבוד הכתבים. מהם ספרי תפילות, ומהם בלאות של חומשים, וכמה שמות הקודש יש בהן. ומהם ספרי אגדות הלכות ומדרשים. על זה ידו הדווים.

ומנעורי עד עתה, גדל כאבי על זה, לראות זלזול ספרי תורתנו. 'העל אלה יתאפק י"י. מי ראה כזאת, מי שמע כאלה. בזיון הספרים, חמדת הלבבות. הלא יש לנו ללמוד מבגדי כהן גדול שלובש ביהכ"פ שטעונים גניזה אחר שנשתמש בהם תשמיש קדושה, כדאי [בגמ' יומא כ"ד ע"א]. ק"ו שיירי הספרים שבלו, שהם עצמם קדושה, שהרי בהם כתוב כמה דברים, אשר נאמרו או נרמזו למשה בסיני. ועל זה עתידים ליתן את הדין, והאלהים יביאם במשפט, בדיני דינים שונים ומשונים, שהמה שיירי (בגדי) מלכו של עולם, כמ"ש ר' יוסף ו' שושן הובאו דבריו במדרש שמואל פ"ד דאבות ובראשית חכמה שער היראה פי"ד דף ס' ע"ב.

עוד כ' שם שצריך לנהוג כבוד בכל כתב מרובע, אף על פי שלא נכתב בקדושה, כיון שכ"ב אותיות הם דמות צורות קדושות. ואם מצאם בשוק או בשאר המקומות המבוזים,

שיגנזם במקום הראוי עכ"ל. וגם בעולם הזה אינם יוצאים בשלום, כאשר ראיתי בעיני כמה מהם שנענשו ענשים קשים ומרים, ולא ידעו ולא הבינו על מה עשה ה' ככה להם. ולא חלו ולא זעו, מענשים קשים שהגיעו. ועוד ידיהם נטויה, להשחית בלאי ספרי תורתנו. אי שמים שומו על זאת, ולבשו קדרות. אם אב אני איה כבודי, ואם אדונים אני, איה מוראי.

מהרי"ץ מעיד שאותם אנשים שהשתמשו בבלאי הספרים, נענשו ענשים קשים ומרים. ובכל זאת, לא ידעו ולא הבינו על מה עשה ה' ככה להם. אנשים לא עושים חשבון.

שאלה מהקהל: אבל באותיות דפוס אפשר יותר להקל?

תשובת מרן שליט"א: למעשה נקיטין כי גם באותיות הדפוס יש קדושה. מה שיש צד יותר לדעת המתירים, היינו דוקא בדפוסים שלא למדו בהם. כגון אם אדם לקח ספר צילום, ולא השתמש בו. דהיינו, שהוא לא למד בו כלל ועיקר. וכן ספרי דפוס שאנשים לא למדו בהם. על כך ישנם האומרים כי לא חלה עליהם קדושה. ואמנם, אפילו בזה קשה להקל, אך יש למתיר יותר על מי לסמוך. השאלה מצויה באופן שהפיצו והדפיסו ספרים שונים בכמויות, ובסופו של דבר אנשים לא למדו בהם. בזאת אפשר לטעון כי אם לא למדו, לא חלה עליהם קדושה. עכ"פ אנחנו לא מדברים על כך, אלא על ספרים שאנשים למדו בהם, וזה אסור לכולי עלמא. ואם כתוב עליהם שמות הקודש, הדבר חמור שבעתיים.

שאלה מהקהל: זכורני שבספר הלכה ברורה הביא דעות חלק מן הפוסקים, המתירים שלא לשמור על קדושת הספרים הנדפסים, ואפילו בספרים שלמדו בהם כבר.

תשובת מרן שליט"א: נכון שיש מקילים בדפוס, ולכל הפחות בשעת הדוחק, וסוברים שאים דינם ככתיבה ביד.

שערי יצחק – השיעור השבועי

ישנם מאמרים נוספים על חמץ ומצה, כ"ח פירושים למלה מצה. וללחם עוני, י"ח פירושים. [למעשה יש באמתחתנו יותר, 25 טעמים ללחם עוני, לעת עתה, אך הפנאי לא הסכים להדפיסם כעת]. ברוך ה', ממש תורה מפוארה בכלי מפואר. שקלא וטריא בעניינים רבים.

המנצחים על המלאכה הם ידידנו הרב שילה וגאלי יצ"ו, שנתן לכסף מוצא. משתדל לחלקם ביעקב ולהפיצם בישראל. ברכת יישר כח מיוחדת לעורכים החשובים, הלא הם הרב איתמר כהן שליט"א, שעורך את הקובץ בטוב טעם ודעת, תיקן לשונות, והוסיף הערות מחכימות. והרב אביחי שרעבי יצ"ו, שהוא המנווט את העניינים, ומפקח על כתיבת ועריכת המאמרים. הוא בבחינת עושה ומעשה. והוא המפקח להביא את הקובץ לידי גמר טוב.

הוצאת הקבצים האלו מדי שנה, אינה דבר פשוט. יהי רצון שהזכות הגדולה הזאת תעמוד להם. וכן לנו, ולכם ולכל ישראל. השם ב"ה יזכה את כולנו לשנים רבות ומועדים טובים. בעז"ה, רפואה שלימה לכל חולי עמו ישראל. שיהיו בשורות טובות, ושלא תימשך המגיפה הזו יותר מארבעים יום. די לנו במלקות ארבעים (ט"ל יום), ולא יותר. הרי בפסוק ודברים כה בו כתוב, **כִּי רַחֵם יְיָ אֱלֹהֵינוּ בְּגֹאֲלָהּ שְׁלִימָה, גְּאוּלַּת הַנֶּפֶשׁ וְגְּאוּלַּת הַגּוֹף, אֲבִי"ר.**

שאלה מהקהל: מה לגבי עיתונים ועלונים. הרי הם מלאים גניזה?

תשובת מרן שליט"א: כבר מילתי אמורה, שזה מעורר חרון אף ה'. אני רואה שמתנהגים בדיוק הפוך ממה שצריך להיות. בעל ספר המטעמים אומר להיזהר בכבוד הגניזה בימי המגיפה, ולהשתמש עמה ככלי לעצירת המגיפה, ובמציאות אנשים עושים כיום הפוך. חס ושלום. צריכים להיזהר.

ה' ברוך הוא יזכנו, וישמור עמו ונחלתו מכל רע. **כִּי לֹא יִטַּשׁ יְיָ אֶת עַמּוֹ** [שמואל א פרק יב, כב].

בשורה טובה על הוצאת קובץ דברי חפץ חלק י"ד.

ברוך ה', אפילו שאנחנו בעת צרה, בכל זאת יש לנו בשורה טובה. יצא לאור בחסדי ה' הקובץ הנפלא 'דברי חפץ' חלק י"ד. וסימניך, י"ד מהרי"ץ. גדול בכמות יותר מהקודמים, ואולי גם באיכות.

זו כבר השנה השביעית שמוציאים את הקבצים הנפלאים הללו, פעמיים בשנה. בתשרי ובניסן. ולמרות כל הקשיים, ברוך ה' הם עשו מאמצים כבירים שיצא לאור בטוב טעם ודעת.

חוברת זו כקודמותיה, כוללת דברים חשובים רבים. הן חידושים מגנזכי חכמי תימן, ומאמרים בנושאים הלכתיים שונים. חידושים רבים אחרים, שאי אפשר להיכנס כעת לפרטיהם.

נתעכב כעת מעט רק על חידוש אחד, הנוגע לערב פסח, לגבי זמן אכילת חמץ. בעבר היינו מסופקים האם למנות את השעות מעמוד השחר, או מהנץ החמה. ובקובץ זה ביררנו בס"ד במאמר מיוחד, כי העיקר לדידן לנקוט לקולא. וכיון שהשנה הזו מרבים לחפש קולות, הנה לנו קולא נוספת... טוב שהמאמר התפרסם בדיוק בשנה זו. אמנם זאת אני אומר רק בדרך צחות, כי כן הוא הדין הזה אף בכל שנה ושנה.

לכל ידידנו
תומכי מוסדות יד מהרי"ץ
שלוחה ברכתנו לקראת
חג הפסח הבעל"ט
תזכו לשנים רבות
ומועדים טובים